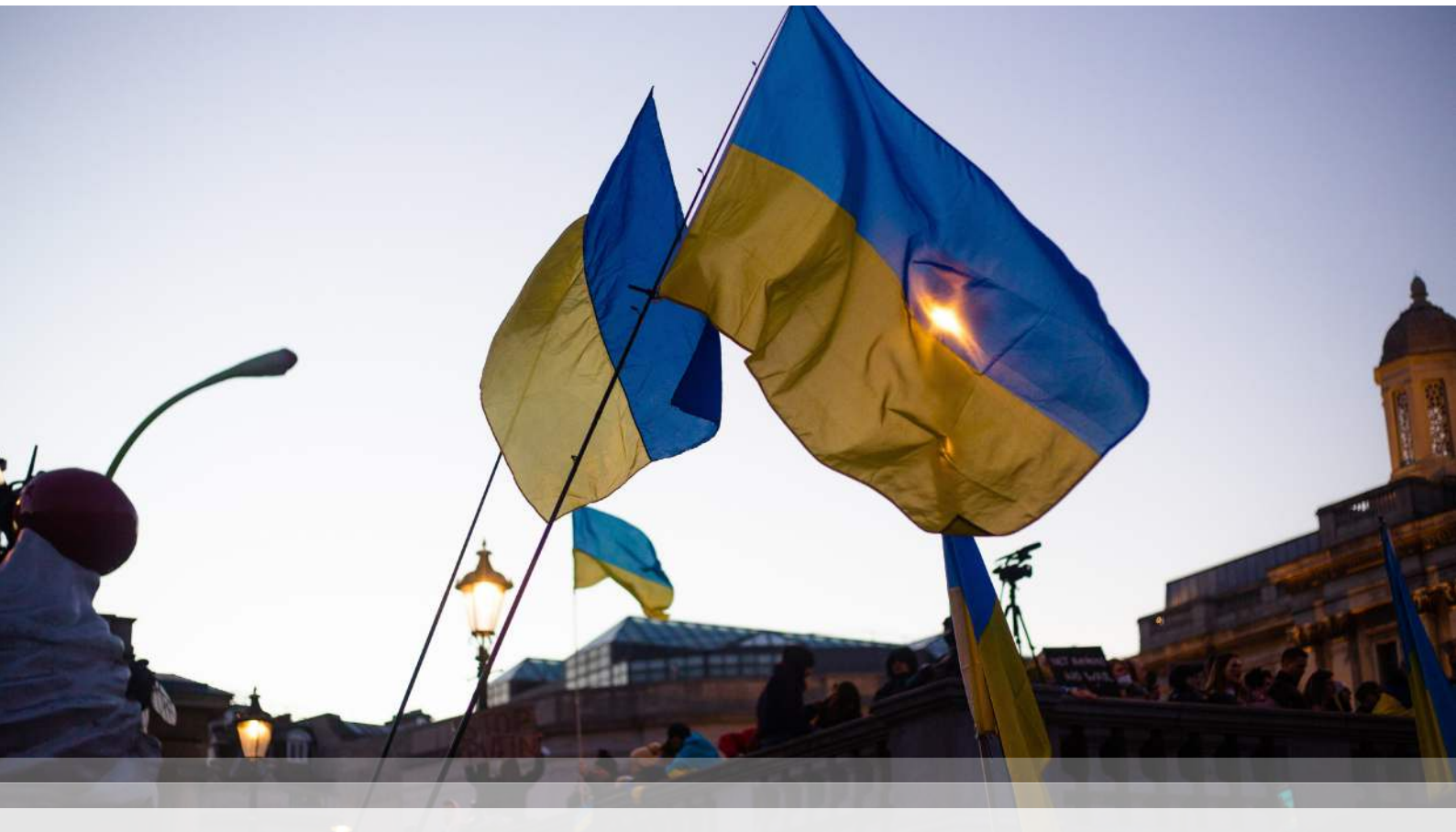

Робочий документ Групи гуманітарної політики

Наративи про війну в Україні: гуманітарна відповідь між солідарністю та опором

Зейнаб Моаллін, Карен Гарґрейв і Патрік Саєз

лютий 2024 р

Заохочуємо читачів відтворювати матеріали для власних публікацій, за умови, що вони не реалізуються на комерційній основі. Інститут закордонного розвитку просить про належне посилання та збереження копірайту. Для онлайн-використання ми просимо читачів посилатися на оригінальний ресурс на вебсайті Інституту закордонного розвитку. Погляди, представлені в цьому документі, належать автору (авторам) і не обов'язково відображають погляди Інституту закордонного розвитку або наших партнерів.

Ця робота ліцензована згідно з CC BY-NC-ND 4.0.

Як цитувати: Моаллін, З., Гаргрейв, К. та Саєз, П. (2023) *Наративи про війну в Україні: гуманітарна відповідь між солідарністю та опором*. Лондон: Інститут закордонного розвитку (www.odi.org/navigating-narratives-in-ukraine-humanitarian-response-amid-solidarity-and-resistance).

Цей PDF-файл розроблений відповідно до прийнятих норм забезпечення доступності.

Фото: Протестувальники розмахують українськими прапорами в Лондоні, березень 2022 року. Кароліна Відейра Губерт на Unsplash

Подяки

Автори хотіли б подякувати всім, хто брав участь у початковій фазі цього дослідження та підтримував роботу над цією статтею, зокрема Джону Браянту, Клементу Брюсу, Мар'яні Завійській, Саші Целіщевій, Тарасу Тимчуку, Саріану Ярошу, Вітольду Клаусу та Олександрі Фертлінській. Ми дуже вдячні тим, хто підтримав експертну оцінку: Веронік Барбеле, Клер Кумар, Наталія Банулеску-Богдан, Етьєн Бержес і Ліз Гаррісон. Також ми вдячні Сарі Гуссен за редагування статті, Джессіці Ренольдсон за оформлення та публікацію, а також колегам з Британського Червоного Хреста, зокрема Сільвії Колоні та Клер Клемент, за масштабну підтримку дослідження.

Про цей звіт

Цей документ відзначає початок проекту, підтриманого Британським Червоним Хрестом у партнерстві з Open Space Works Cooperative в Україні та Міграційним консорціумом у Польщі, який досліджує роль наративів у прийнятті політичних рішень щодо гуманітарної відповіді на війну в Україні.

Про авторів

Зайнаб Моаллін – дослідниця Групи гуманітарної політики ODI – Інституту закордонного розвитку.

Карен Гаргрейв – дослідниця Інституту закордонного розвитку та незалежна консультантка, яка спеціалізується на дослідженнях та розробці політики, пов'язаної з міграцією та переміщенням осіб.

Патрік Саєз – колишній старший дослідник і провідний фахівець з розроблення політики Групи гуманітарної політики.

Зміст

Подяки / 3

Перелік вкладок та Малюнків / 5

Скорочення / 6

1 Вступ / 7

2 Дилеми для надавачів гуманітарної допомоги / 11

2.1 Місцеві дії, міжнародне фінансування / 11

2.2 Напрямок щодо гуманітарних принципів / 14

2.3 Подвійні стандарти щодо захисту біженців / 17

3 Наративи солідарності та принципів гуманітарних дій / 20

3.1 Наративи солідарності в Європі та на Заході / 20

3.2 Між солідарністю та нейтралітетом / 24

3.3 Між відновленням та гуманітарною підтримкою / 27

3.4 Виклики для солідарності / 28

4 «Інший» тип кризи / 31

4.1 Відвертий акцент на війні в Україні як кризи іншого типу / 31

4.2 Приховані відмінності та наративи щодо інших груп біженців / 32

4.3 Контрнاراتиви: заклики до расизму та висунення на перший план забутих криз / 36

5 Вразливість та опір / 38

5.1 Наративи вразливості та опору / 38

5.2 Наративи та місцева гуманітарна допомога / 41

6 Висновки / 44

Список використаних джерел / 45

Перелік вкладок та Малюнків

вкладок

вкладка 1 Передумови війни Росії в Україні та наслідки
для Польщі та Великобританії / 9

вкладка 2 Директива ЄС про тимчасовий захист / 18

малюнків

Малюнок 1 Конфліктні наративи різних організацій у контексті війни в
Україні / 21

Скорочення

DEC	Комітет з надзвичайних ситуацій
ЄС	Європейський Союз (ЄС)
HPG	Група гуманітарної політики
ICRC	Міжнародний Комітет Червоного Хреста
TOT	тимчасово окупована територія
НУО	неурядова організація (НУО)
ОСНА	(Об'єднані Нації) Управління ООН з координації гуманітарних питань
ОНСНР	(Об'єднані Нації) Верховний комісар ООН з прав людини
PoW	військовополонений
TPD	Директива ЄС про тимчасовий захист
СК	Сполучене Королівство
ОН	Об'єднані Нації (ОН)
США	Сполучені Штати Америки

1 Вступ

Цей документ відзначає початок проекту, підтриманого Британським Червоним Хрестом у партнерстві з Open Space Works Cooperative в Україні та Міграційним консорціумом у Польщі, який буде досліджувати роль наративів у прийнятті політичних рішень щодо гуманітарної відповіді на війну в Україні.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року ознаменувало перетворення більш раннього та меншого за масштабами вторгнення Росії в Україну в 2014 році в найбільшу міжнародну війну в Європі з часів Другої світової війни (Neuman and Hurt, 2023). Війна та потік біженців з України викликали надзвичайний рівень солідарності та щедрості з боку урядів та громадянського суспільства в Європі та інших країнах. Гуманітарні заклики до допомоги Україні – одні з найбільших, найшвидших і найщедріших за всю історію (Guensburg, 2022; Sajjad, 2022). Національні інституції в Україні та сусідніх країнах відіграли значну роль в гуманітарному реагуванні, хоча вони були дещо витіснені на другий план міжнародними організаціями, які отримали найбільше фінансування. Гуманітарне реагування відбувається на тлі величезної геополітичної напруженості між Росією та західними країнами, які активно підтримують Україну в політичному та військовому плані, а також є основними двосторонніми гуманітарними донорами.

Гуманітарні організації стикаються з гострою дилемою: як їм орієнтуватися в контексті, коли західні уряди відкрито позначають свою гуманітарну допомогу Україні як частину ширшої політичної позиції щодо війни? Актуальність традиційної міжнародної моделі доставки гуманітарної допомоги також під питанням: якою є додаткова цінність міжнародних організацій, що створюють нові операції для безпосередньої доставки допомоги? Бо замість цього вони могли б підтримувати рішучі заходи уряду і громадянського суспільства. Діячі, які протягом тривалого часу допомагали іншим групам біженців по всій Європі, також опинилися в ситуації формування нової ієрархії захисту біженців: з одного боку, відзначаючи гостинність, яку біженці з України отримали по всій Європі, а з іншого боку, продовжуючи висловлювати занепокоєння щодо ставлення до біженців з інших (незахідних) країн.

Ці дилеми – особливо в перші тижні після повномасштабного вторгнення Росії – розгорталися в контексті всебічного висвітлення в основних ЗМІ та соціальних медіа в Європі, надзвичайно високого рівня політичної уваги з боку західних урядів і широкого громадського резонансу. У цьому контексті на перший план виходять наративи. Наративи тут визначені як (Saez та Bryant, 2023b):

історії та образи, що створюються та використовуються для формування переконань, поглядів і, зрештою, рішень щодо гуманітарних криз та гуманітарної

допомоги – зокрема, для обґрунтування того, чому, коли і де потрібна гуманітарна допомога, хто її повинен доставляти і як, а також хто має її отримувати.

Цей дослідницький проект зосереджений на наративах, висунутих різними діячами щодо війни в Україні: від західних урядів і самого українського уряду до ЗМІ та широкої громадськості, місцевих та міжнародних гуманітарних організацій. Дослідження вивчає взаємодію наративів із ключовими дилемами для гуманітарних служб, їхню роль у впливі на політику та рішення, від урядів, які приймають велику кількість біженців, до гуманітарних організацій та донорських організацій. Цей проект сфокусований на війні в самій Україні, а також на відповіді Польщі та Великобританії (Об'єднаного Королівства) (див. Вкладку 1), та спрямований на підвищення обізнаності про роль образів і наративів у формуванні гуманітарної відповіді на війну досі, а також сприяння майбутнім обговоренням наступного етапу реагування та відповідних наслідків для політики.

Цей робочий документ є відправною точкою для більш широких досліджень, тому що він окреслює ключові гуманітарні дилеми та центральні наративи, які пізніше, протягом дослідження, будуть вивчені глибше. Отже, цей документ не має на меті дати вичерпний огляд усіх відповідних наративів і дилем, а лише висвітлює найбільш помітні та наскрізні з початкового аналізу. Документ базується на матеріалах з круглих столів, скликаних у 2022 році Групою гуманітарної політики (HPG) і Британським Червоним Хрестом (див. Bryant et al., 2022a; 2022b), головному огляді відповідної літератури в трьох фокус-країнах і ширшому регіоні, та обговоренню з партнерами в рамках початкової фази проекту.

Розділ 2 містить огляд гуманітарних дилем, зосереджуючись на недостатньому фінансуванні, що надається безпосередньо місцевим діячам, напруги щодо гуманітарних принципів і занепокоєння з приводу подвійних стандартів щодо захисту біженців. Далі, у розділах 3–5 досліджується взаємодія між цими дилемами та трьома центральними наративами: наративом солідарності з Україною, що спонукав до підтримки гуманітарного реагування (разом з більш широкою допомогою); уявлення про те, що війна в Україні відмінна від інших криз; і наратив опору, що різко контрастував із традиційними наративами збору коштів на гуманітарну допомогу, центральним мотивом яких були страждання та вразливість українців. Наприкінці документа проаналізовано можливості зміни наративів, щоб забезпечити кращі результати для нужденних людей, зокрема за допомогою міжнародної підтримки гуманітарної діяльності, що проводиться більшою мірою на місцевому рівні і орієнтована на інтереси людей.

вкладка 1 Передумови війни Росії в Україні та наслідки для Польщі та Великобританії

Україна стала полем битви в 2014 році, коли Росія анексувала Крим і надала підтримку російським проксі-силам у Донецькій і Луганській областях, розташованих на південному сході (Masters, 2023). Війна загострилася в лютому 2022 року, коли Росія розпочала повномасштабне вторгнення, здійснюючи масовані ракетні обстріли по всій країні та розгорнувши війська (ОСНА, 2023). На відміну від багатьох початкових очікувань, швидкій перемозі Росії завадив ефективний український уряд і громадянський опір, який підтримали союзники в Європі та на Заході.

Війна супроводжується безперервними обстрілами та авіаударами, систематичним руйнуванням цивільної інфраструктури та перетворенням на руїни таких міст, як Маріуполь і Бахмут (там само). Станом на 30 червня 2023 року Управління Верховного комісара ООН з прав людини (ОНЧНР) підтвердило загалом 9177 загиблих серед цивільних за час вторгнення Росії в Україну (Statista, 2023). Повномасштабне російське вторгнення призвело до значного переміщення населення – понад 6 мільйонів людей покинули країну (UNHCR, 2023a). Понад 5 мільйонів людей є внутрішньо переміщеними особами в Україні, більшість з яких переїхали унаслідок нещодавньої ескалації в результаті повномасштабного вторгнення. (UNHCR, 2023b). Гострі гуманітарні потреби спостерігаються по всій території країни, особливо в районах, розташованих поблизу лінії фронту або тимчасово окупованих Росією територіях (ОСНА, 2023).

Близько 1,35 мільйона українців вже мігрували до Польщі (часто на тимчасовій основі) після вторгнення Росії в 2014 році (Duszczuk and Kaszmarczyk, 2022). Кількість переміщених осіб з України до Польщі значно зросла після початку повномасштабного вторгнення. На момент написання статті Польща прийняла понад 968 000 біженців з України. Цей показник значно вищий, ніж у інших країнах Європи, і поступається тільки Німеччині (UNHCR, 2023a). Початкова гуманітарна відповідь була відзначена швидкою мобілізацією польського громадянського суспільства для надання допомоги та розміщення тим, хто тікає від війни в Україні, а пізніше – різноманітною підтримкою від місцевого самоврядування та центрального уряду (Carta et al., 2022; Jarosz та Klaus, 2023). Польський уряд запровадив надзвичайно ліберальну політику, негайно надавши українцям легальний статус із доступом до польського ринку праці, охорони здоров'я та соціальних виплат. Нещодавно реагування в Польщі почало перехід від короткострокових надзвичайних ситуацій до довгострокових рішень, оскільки перевантажене громадянське суспільство сподівається, що влада надасть більш чіткий напрямок і підтримку для довгострокової інтеграції біженців у Польщі (Jarosz and Klaus, 2023).

Великобританія була однією з перших країн, що взяли на себе зобов'язання надавати військову підтримку і чий уряд займає чітку проукраїнську позицію, що відповідає думці більшості громадськості та ЗМІ. Незважаючи на скорочення бюджету Офіційної допомоги розвитку, уряд Великобританії віддав пріоритет гуманітарній допомозі Україні та регіону, увійшовши до 10 найбільших донорів. У березні 2022 року уряд запустив різні цільові програми, щоб дозволити українцям, які тікають від війни, в'їхати та оселитися у Великій Британії. Однак, особливо в порівнянні зі швидкою військовою та дипломатичною підтримкою Сполученого Королівства, про ці програми було оголошено із запізненням, після різкої критики початкової пропозиції уряду. Програма Ukraine Family Scheme надає заявникам можливість возз'єднатися з членами родини, які проживають у Великобританії (British Red Cross, 2023). Програма Ukraine Sponsorship Scheme, більш відома як Homes for Ukraine, дозволяє громадянам України приїжджати до Великобританії, якщо вони мають спонсора, який може надати їм житло щонайменше на шість місяців (там само). Станом на 22 серпня 2023 року загальна кількість віз, виданих за цими програмами, становила 238 300, тоді як ще 28 000 особам було продовжено існуючі візи завдяки новим процедурам, розробленим внаслідок війни (Міністерство внутрішніх справ Великобританії, 2023a).

2 Дилеми для надавачів гуманітарної допомоги

Надавачі гуманітарної допомоги в контексті війни в Україні постали перед значними дилемами, які тісно переплетені з наративами, що обговорюються далі в статті. У цьому розділі висвітлюються три основні дилеми:

- Контраст між заходами реагування, що були втілені місцевими організаціями, і непропорційно великим фінансуванням, що спрямовується міжнародним гуманітарним організаціям.
- Напруга щодо гуманітарних принципів, зокрема щодо принципів нейтралітету і неупередженості.
- З'являються подвійні стандарти щодо захисту біженців, унаслідок чого щедрість політики по всій Європі по відношенню до біженців з України контрастує зі поведженням з іншими групами біженців.

Хоча жодна з цих дилем не є унікальною для ситуації в Україні, значна суспільна та медійна увага до неї означає, що вони стали надзвичайно важливими.

2.1 Місцеві дії, міжнародне фінансування

Одним з найбільш визначних аспектів подій в Україні став негайний сплеск дій у відповідь з боку громадян – як всередині самої України, так і по всій Європі в більш широкому сенсі, – разом з гуманітарною допомогою, але не обмежуючись нею. В Україні мільйони громадян залишили своє звичайне життя, щоб захищати свою країну з «автоматами АК-47, саморобними запальними коктейлями Молотова, і навіть стоячи на колінах, щоб не дати пройти російським танкам» (Kizilova, 2022). У березні 2022 року опитування Rating Group показало, що «80% українських респондентів заявили, що готові захищати територіальну цілісність України зі зброєю в руках», що є значним збільшенням порівняно з роками, що передували повномасштабному російському вторгненню. (59% заявили, що готові зробити це у 2020 році) (там само).

Як і в більшості кризових ситуацій, у перші дні війни більша частина гуманітарної допомоги в Україні збиралася на місцях і розподілялася українськими самоорганізованими групами, іноді за допомогою української діаспори або неурядових організацій (НУО), пов'язаних з самоорганізованими групами друзів, або інших осіб, пов'язаних з церквами (Grunewald, 2022). Українська діаспора була

12 Робочий документ Групи гуманітарної політики

добре підготовлена до вирішення ситуації у 2022 році, завдяки досвіду, набутому з 2014 по 2022 рік під час реагування на анексію Криму та територій на південному сході України (DEMAC, 2022).

За короткий час було проведено величезну волонтерську роботу – у самій Україні, а також по всій Європі, – які допомогли організувати програми для збору коштів і координації допомоги. В Україні були швидко створені центри прийому, а також заходи щодо збору та розподілу допомоги, наданої в натуральній формі (Grunewald, 2022). Різні ініціативи допомагали проводити евакуацію людей з окупованих територій, реабілітацію поранених солдатів і цивільних осіб, а також ремонт і відновлення пошкоджених будівель (Civicus Lens, 2023). Ukraine Now та подібні організації відіграли головну роль в організації та координації зусиль з підтримки. Вони успішно мобілізували спільноту активістів як в Україні, так і за кордоном, та водночас були цінними джерелами інформації. Вони консультували людей щодо того, як робити пожертви, волонтерську роботу, захисну діяльність та допомагати українським біженцям у країнах, що їх приймають (там само).

У Польщі громади мобілізувались у своїх районах і через соціальні мережі та вирушили на польсько-український кордон, пропонуючи різноманітну допомогу: від безкоштовного транспорту та харчування, до натуральної допомоги та пропозицій житла (Carta et al., 2022; Hargrave et al., 2023; Jarosz and Klaus, 2023). У Великобританії громади об'єдналися на знак солідарності та підтримки України, організовуючи заходи, збір коштів та інформаційні кампанії, а громадянське суспільство Великобританії чинило тиск на уряд країни, що спочатку сумнівався щодо розміщення українських біженців (Ferguson, 2022).

Тим часом агентства ООН і міжнародні організації отримали рекордні обсяги фінансування та приватних пожертвувань. Завдяки екстремому заклику ООН для допомоги Україні вдалося зібрати 3,77 мільярда доларів пожертв (UN Financial Tracking Service, 2023a). У Великобританії Комітет із надзвичайних ситуацій у зв'язку зі стихійними лихами (DEC), група з 15 провідних благодійних організацій Великої Британії, 3 березня 2022 року заснували платформу «Гуманітарний заклик»(Ukraine Humanitarian Appeal) зібравши 55 мільйонів фунтів стерлінгів за 24 години та встановивши новий рекорд Гіннеса за найбільшу суму коштів, зібраних онлайн-кампанією за один тиждень (DEC, 2023a). Станом на вересень 2023 року загальна сума пожертв на DEC Ukraine Appeal склала понад

13 Робочий документ Групи гуманітарної політики

420 мільйонів фунтів стерлінгів (DEC, 2023b). Це значно перевищує загальну суму пожертв більшості з 75 інших звернень DEC, і робить DEC найбільшим благодійним донором у світі з гуманітарної допомоги Україні (Wait, 2023; DEC, 2023c).¹

Аналіз початкової гуманітарної відповіді, який здійснила організація Humanitarian Outcomes (2022) критикує здатність міжнародних організацій ефективно витратити величезні суми грошей, зібраних на допомогу людям, які потребують допомоги в Україні. Зокрема, у звіті підкреслювався їх обмежений прогрес у прямому фінансуванні на розширення наявних місцевих заходів реагування. Через три місяці після повномасштабного вторгнення Росії значна частина коштів не була використана й залишилася у міжнародних організацій. Виконання вимог дотримання виявилось занадто обтяжливим для роботи з малими волонтерськими групами в Україні, бо забирає багато часу для невеликих груп (Humanitarian Outcomes, 2022). Рік потому присутність міжнародних діячів у найбільш нужденних сферах залишається незначною, хоча з тих пір міжнародні агенції розширили масштаби своєї діяльності по всій Україні у співпраці з місцевими партнерами (Stoddard et al., 2023). Українські гуманітарні працівники залишаються на першій лінії боротьби з кризою, хоча у деяких випадках вже як партнери міжнародних агентств. Це наочно демонструють зібрані дані про гуманітарні втрати: число жертв серед українських гуманітарних працівників перевищило число жертв серед експатріантів в приголомшливому співвідношенні 20 до 1, причому кілька міжнародних жертв були неофіційними добровольцями, а не співробітниками авторитетних міжнародних організацій (там само).

Хоча значна кількість гуманітарної допомоги була надана місцевими НУО, церковними асоціаціями та новоствореними волонтерськими організаціями громадянського суспільства – вони отримали дуже мало прямого фінансування (National Network of Local Philanthropy Development, 2022). Згідно зі звітом DEC за січень 2023 року прямі перекази гуманітарних внесків національним НУО в Україні наразі становили менше 1% (Harrison et al., 2023). Служба фінансового моніторингу ООН повідомляє, що, хоча завдяки екстремому заклику ООН для допомоги Україні у 2022 зібрали 3,77 мільярда доларів, національні організації отримали 0,2% прямого фінансування (8,2 мільйона доларів), а місцеві організації – лише 0,1% (4,9 мільйона доларів) (UN Financial Tracking Service, 2023a). Оскільки значного додаткового фінансування не було, у перші дні та місяці реагування багато українських НУО перенаправляли ресурси з поточних проєктів на гуманітарну допомогу. Наприклад, представник місцевої НУО «Український

1 Наприклад, збір DEC для Афганістану, розпочатий в грудні 2021 року для допомоги 8 мільйонам людей, які перебувають на межі голоду, зібрав лише 12,5% від загальної суми, зібраної для України (Wait, 2023).

14 Робочий документ Групи гуманітарної політики

народний дім» пояснив, як «[міжнародні проекти розвитку] та багато інших перестали працювати, коли почалася війна, і всі наші кошти були перераховані на гуманітарну допомогу» (Ground Truth Solutions, 2023a).

Щорічний незалежний огляд Grand Bargain описує, як ця динаміка відображає загальні тенденції в міжнародному гуманітарному секторі: багатосторонні організації отримують переважно левову частку прямого гуманітарного фінансування, а місцеві діячі отримують зовсім небагато, якщо взагалі отримують, у розпал напружених дискусій щодо розподілу повноважень і можливостей (Barbelet, 2019; Metcalfe-Hough et al., 2022).²

Місцеві НУО в Україні критикували таку динаміку, зокрема через те, що міжнародні партнери та донори називають надмірною бюрократією. Наприклад, представниця Асоціації демократичного розвитку з Чернігова на півночі України сказала: «Міжнародні організації надзвичайно обтяжені бюрократією: інколи для затвердження фінансової підтримки потрібно кілька місяців; тому їх підтримка згодом втрачає актуальність» (Ground Truth Solutions, 2023a). На шостий місяць повномасштабного вторгнення Росії в Україну 93 національні НУО України написали відкритого листа до міжнародних гуманітарних організацій, критикуючи наявні зусилля щодо партнерства (National Network of Local Philanthropy Development, 2022). Подібний лист також написали польські неурядові організації, які відзначили необхідність «рівного підходу до концепції партнерства, поваги до обмеженого часу та ресурсів наших організацій, уніфікації процедур, прозорості та відвертості» (Migration Consortium, 2022).

2.2 Напрямок щодо гуманітарних принципів

Міжнародні гуманітарні діячі також опинилися в центрі складної дискусії щодо суперечки між традиційними гуманітарними принципами та розгортанням війни в Україні. Це було яскраво помітно, зокрема, під час дискусії щодо ролі та адекватності традиційного гуманітарного принципу нейтралітету. Нейтралітет тут тлумачиться як принцип, згідно з яким гуманітарні діячі «стоять осторонь від протилежних сторін або ідеологій» та не стають на чийсь бік у воєнних діях, використовуючи «довіру всіх», як засіб і, таким чином, сприяють доставці гуманітарної допомоги (Harroff-Tavel, 2010).

² Проте, ситуація там схожа до української: згідно з планом гуманітарної відповіді в Афганістані на 2022 рік, національні організації отримали лише 0,7% фінансування (22 мільйони доларів), а місцеві суб'єкти – лише 0,07% (2 мільйони доларів) (UN Financial Tracking Service, 2023b).

У контексті ситуації в Україні звичайні інтерпретації гуманітарного нейтралітету все більше розходяться з позицією західних урядів-донорів, оскільки вони приєднуються до України в її боротьбі проти Росії. Як обговорюється далі в розділі 3, хоча нерідко можна спостерігати прояв політичних інтересів з боку урядів країн-донорів, у разі війни в Україні політична позиція урядів країн-донорів була особливо очевидною. Традиційні гуманітарні діячі в Україні також виявили, що їх дотримання нейтралітету суперечить власному розумінню урядом України гуманітарної допомоги, яка вже давно визначається в українському законодавстві як допомога, що надається тим, хто «її потребує через соціальну незахищеність, матеріальну незахищеність, складне матеріальне становище, надзвичайний стан», а також «підготовку до збройного захисту держави та її захист у разі збройної агресії».(Parliament of Ukraine, 2023).

Тим часом війна в Україні поставила численні питання щодо того, як гуманітарним організаціям слід орієнтуватися в ситуації, коли сам факт участі однієї сторони у бойових діях (Росії) відчужує іншу (Україну), а не користується «довірою всіх». Зокрема, у березні 2022 року Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) потрапив під пильну увагу та опинився втягнутим у суперечку під час переговорів про доступ до певних територій, коли тодішнього президента Петера Маурера сфотографували, як він потискає руку міністру закордонних справ Росії Сергію Лаврову (Ataïi, 2023). У розділі 3.2 детально розглядаються конкурентні наративи навколо цієї суперечки, спроби МКЧХ пояснити свою позицію та пов'язані з цим оперативні наслідки.

Виклики гуманітарному принципу нейтралітету аж ніяк не є безпрецедентними; нейтралітет описується як такий, що піддається нападу «кожного десятиліття або близько того» (Terry, 2022). Сьогодні питання в Україні перегукуються з тими, що були задані в контексті попереднього вторгнення Росії в Україну в 2014 році (Varbelet, 2017). Інші нещодавні приклади: ситуація, коли після військового перевороту в М'янмі 2021 року місцевий персонал, найнятий міжнародними агенціями з надання допомоги, зіткнувся зі складною дилемою, розриваючись між організаційними мандатами, які наголошували на нейтралітеті, та населенням, яке активно брало участь в русі проти перевороту (Fishbein, 2021). Hugo Slim (2022) описав тривалу напругу між традиційним гуманітарним сектором і конкуруючою позицією, яку він назвав «гуманітарним опором». А саме, «порятунок, допомога та захист людей, які страждають від несправедливого ворожого режиму [...] спеціально організований окремими особами та групами, політично опозиційними режиму та такими, що підтримують опір проти нього», що передбачає явне визнання того, що вони стають на чийсь сторону, антагонізм і протистояння ворогу. Проте, хоча динаміка в Україні відображає ці більш широкі дебати, високий рівень уваги ЗМІ до війни в Україні вивів цю напруженість на перший план.

Подібна напруга також виникла щодо традиційного гуманітарного принципу неупередженості, а саме: надання гуманітарної допомоги має здійснюватися виключно на основі потреб, віддаючи пріоритет тим, хто її найбільше потребує. До повномасштабного російського вторгнення половина донорського фінансування призначалася для тимчасово окупованих територій (ТОТ). Однак з тих пір гуманітарний доступ до цих територій був сильно ускладнений динамікою самої війни (ACAPS, 2023), а також обмеженнями, запровадженими як російськими збройними силами, так і українською владою. Міжнародні гуманітарні організації не наважувалися розподіляти допомогу на ТОТ через відсутність гарантій безпеки їхнього персоналу від російських військ (там само), а в деяких випадках через побоювання поставити під загрозу операції по всій Україні через обхід українських обмежень. Повідомляється, що банки, якими користуються гуманітарні організації по всій Європі, зокрема у Великій Британії, також обмежили фінансову діяльність на спірних або контрольованих Росією територіях через санкції Заходу проти Росії (Gillard, 2022).

Зрештою, план реагування ООН, опублікований у лютому 2023 року, сформулював такі положення (ОСНА, 2023):

Консультації на місцях показують, що потреби тих, хто живе поблизу лінії фронту і в районах, що знаходяться під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації, є одними з найсерйозніших. З початку війни жоден міжвідомчий гуманітарний конвой не зміг перетнути території під контролем російських військ для доставки або оцінки допомоги, хоча деякі місцеві волонтери, згідно з інформацією, ризикували своєю безпекою та життям, щоб доставити невеликі кількості допомоги через лінію фронту.

Суттєвий виняток – грошова допомога та ширші програми соціального захисту, які були впроваджені на ТОТ хоча й зі значними проблемами, що були задокументовані (Ground Truth Solutions, 2023b).³

Ще один виклик для неупередженості – надзвичайний рівень фінансування, спрямований на гуманітарну відповідь на війну в Україні, поставив перед міжнародними гуманітарними організаціями та донорами значну дилему з точки зору їхньої здатності збалансувати свою реакцію на війну в Україні з відповіддю

3 Сам уряд України продовжує надавати соціальні виплати українським громадянам на тимчасово окупованих територіях, хоча і обмежуючись тими, хто раніше отримував свої соціальні виплати банківськими переказами (Ministry of Social Policy of Ukraine, 2023). Міжнародні та українські гуманітарні організації, зокрема Норвезька рада у справах біженців, Естонська рада у справах біженців та її партнерська українська НУО Gate to Ukraine, також реалізували програми надання грошової допомоги через банківські перекази (Ministry of Social Policy of Ukraine, 2022; Estonian Refugee Council, 2023).

на інші глобальні кризи. Наприклад, країни, що перебувають у кризовому стані, зокрема Афганістан, Ємен і Сомалійський півострів, продовжують страждати від гострого недофінансування та обмеженої уваги (Alexander and Rozzelle, 2022). У середині 2022 року на тлі повідомлень про те, що кожні 48 секунд на Сомалійському півострові після сильної посухи помирає одна людина, неофіційні дані свідчать про те, що круглий стіл високого рівня в Женеві дав обіцянки на видання лише 300 мільйонів доларів «нових грошей» на цю кризу (Levine and Saez, 2022). Оскільки війна в Україні зосередила ресурси та увагу гуманітарних організацій на собі, їм було важко знайти кошти, необхідні для прискорення операцій у темпах, необхідних для подолання кризи, що зростала. Аналіз Групи гуманітарної політики критикував цю динаміку: «Якщо гуманітарна система не може надати пріоритет найбільш уразливим верствам, не може виконати елементарний розподіл допомоги я, тоді вона не впоралася зі своєю місією» (там само). У відповідь на ці занепокоєння деякі гуманітарні організації дозволили перерахувати невелику частину своїх коштів зі зборів для України до світових фондів надзвичайних ситуацій. Однак це далеко не повне вирішення проблем, пов'язаних із дисбалансом ресурсів між Україною та іншими глобальними гуманітарними кризами.

2.3 Подвійні стандарти щодо захисту біженців

Війна в Україні також чітко показала виняткову роль політичної волі у забезпеченні належного захисту та допомозі біженцям, причому комплексна реакція європейських урядів на біженців, які втікають з України, різко контрастує з попередніми реакціями «фортеці Європи» на інші групи (Sales, 2023). Така нова ієрархія в питаннях захисту біженців викликала проблеми у співробітників гуманітарних служб. Це особливо актуально для тих, хто давно займається наданням допомоги іншим групам та виявив, що балансує між вітанням позитивних кроків, зроблених для надання захисту тим, хто біжить з України, і продовженням висловлення стурбованості з приводу гострих потреб і політичних перешкод, пов'язаних з іншими групами.

Вторгнення в Україну спричинило найшвидше зростання потоку біженців у Європі з часів Другої світової війни: мільйони людей покинули країну, а третина населення була переміщена (Politi et al., 2023). На відміну від хаотичних сцен, часто із застосуванням посиленних заходів безпеки, що спостерігаються на кордонах Європи, коли йдеться про інших біженців та мігрантів, українські громадяни, які тікають з країни, регулярно в'їжджали до Європейського Союзу (ЄС) відповідно до чинних домовленостей, які з 2017 року спрощують безвізовий в'їзд українців до Країн-членів ЄС (до 90 днів) (Зовнішня діяльність Європейського Союзу, 2017). Через тиждень після вторгнення президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн зауважила, що «всіх тих, хто тікає від путінських бомб, вітають у Європі» (von

der Leyen, 2022). Після цього 4 березня 2022 року вперше в історії була введена в дію Директива ЄС про тимчасовий захист (TPD), яку вперше схвалила Рада ЄС з моменту її створення після війни в Косово (Sales, 2023). Завдяки введенню TPD в дію, люди, які втікають з України, можуть отримати статус захисту без подання індивідуальних заяв про надання притулку (див. Блок 2) (Red Cross EU Office and Ukrainian Red Cross Society, 2023).

вкладка 2 Директива ЄС про тимчасовий захист

TPD вимагає від держав-членів ЄС надавати тимчасовий захист усім українцям, які рятуються від війни, а також особам, які мають статус захисту в Україні, без необхідності розглядати індивідуальні заяви про надання притулку (Motte-Baumvol et al., 2022). Введення TPD в дію було описане як «значний крок до більш гуманного режиму захисту» (Sales, 2023) і як «зміцнення рівня існуючої солідарності та допомога в подоланні складних гуманітарних викликів і потреб» (Red Cross EU Office and Ukrainian Red Cross Society, 2023). Застосування TPD не обійшлося без проблем. Наприклад, громадяни третіх країн, які тікають від війни в Україні, мають право на отримання TPD, але в деяких країнах вони зіткнулися з труднощами під час реєстрації для отримання тимчасового захисту (там само). Крім того, тимчасовий характер TPD створив невизначеність і проблеми; хоча TPD спочатку мала залишатися в силі протягом одного року, згодом її було продовжено ще на один рік до березня 2024 року (ECRE, 2023). Однак загалом цей підхід дозволив українцям отримати швидкий і комплексний доступ до освіти, житла, ринку праці, систем охорони здоров'я та інших пов'язаних з цим прав (Red Cross EU Office and Ukrainian Red Cross Society, 2023).

TPD швидко впровадили в національне законодавство в усіх країнах-членах ЄС. Наприклад, 12 березня 2022 року польський уряд прийняв спеціальний закон про допомогу громадянам України шляхом надання негайного правового статусу на 18 місяців усім українцям, які тікали від війни, одночасно полегшивши їм доступ до роботи та соціальних виплат. Незважаючи на те, що після цього в Спеціальний закон було внесено поправки, що вимагають від тих, хто перебуває в колективному житлі понад 120 днів, сплачувати частину своїх витрат (IRC, 2023; Migration Consortium, 2023), політика та правова база в Польщі залишаються загалом сприятливими. Це особливо помітно в порівнянні з умовами для мігрантів з Близького Сходу та Африки на польсько-білоруському кордоні, де з 2021 року польські та міжнародні спостерігачі задокументували систематичну протидію

та відмову у доступі до процедур надання притулку в рамках посилених заходів безпеки з боку уряду Польщі та Збройних сил (Czarnota et al., 2021; Amnesty International, 2022).

Подібні тенденції спостерігаються у Великій Британії, де теплий прийом українців з боку уряду різко контрастує з загальною політикою щодо біженців і надання притулку. Більш широка політична позиція Великобританії спрямована на стримування клопотань про надання притулку (особливо від тих, хто прибуває до Великобританії на «невеликих човнах») шляхом позбавлення заявників трудових та інших прав та прискорення їх висилки до «безпечних третіх країн» (поки що Руанда підписала цю схему).⁴ Оскільки Великобританія не входить до системи мобільності ЄС, українці не мали автоматичного доступу до безвізового в'їзду, як у країнах-членах ЄС. Однак після невеликої затримки британський уряд оголосив про різні програми, за допомогою яких люди, переміщені з України, можуть отримати візу до Великобританії (див. Блок 1) (British Red Cross, 2023). Хоча кількість біженців з України в Великобританії є відносно невеликою в порівнянні з іншими країнами, такими як Польща – це найбільша група біженців, яка прибула до Великобританії з будь-якої країни за понад століття, з тих самих пір, як чверть мільйона бельгійців приїхала до Британії після спалаху Першої світової війни (Katwala, 2023).

4 У квітні 2022 року Уряд Великобританії оголосив про плани перевести певні категорії шукачів притулку в Руанду, де уряд Руанди розглядатиме їхні клопотання про надання притулку. Якщо їхні заявки буде схвалено та їм буде надано статус біженця, ці особи мають проживати в Руанді, і їх справи у не розглядатимуть у Великобританії (Right to Remain, 2022).

3 Наративи солідарності та принципів гуманітарних дій

Дилеми, з якими стикаються гуманітарні діячі в контексті війни в Україні, тісно пов'язані з численними, переплетеними, а іноді й протилежними наративами, що окреслили всі аспекти війни та гуманітарної допомоги. На основі початкового аналізу в цій статті обговорюються три ключові наративи:

- Наратив про сильну солідарність з Україною з боку урядів і громад по всій Європі (і в цілому на Заході), який виправдовував допомогу Україні частково як політичну позицію проти російської агресії.
- Концепція – яка в основному спостерігається у звітах ЗМІ, але також повторюється деякими політиками – що війна в Україні та рухи біженців по всій Європі являють собою кризу іншого роду, ніж ті, що спостерігалися раніше в Європі і в усьому світі.
- Наратив, який використовується в основному для збору коштів міжнародними гуманітарними діячами, наголошує на вразливості українців, повторюючи ширші тенденції у зборі коштів на гуманітарні потреби та різко контрастуючи з наративами, зосередженими на опорі українців.

У цьому розділі, а також у розділах 4 і 5 описано, як з'явилися ці наративи разом із контрнاراتивами, що виникли (навмисно чи іншим чином). У цих розділах буде досліджено, як ці наративи вже самі по собі сприяли розвитку дилем для гуманітарних служб, одночасно формуючи спосіб розуміння та вирішення цих дилем, а також політику та рішення, що приймаються в результаті.

3.1 Наративи солідарності в Європі та на Заході

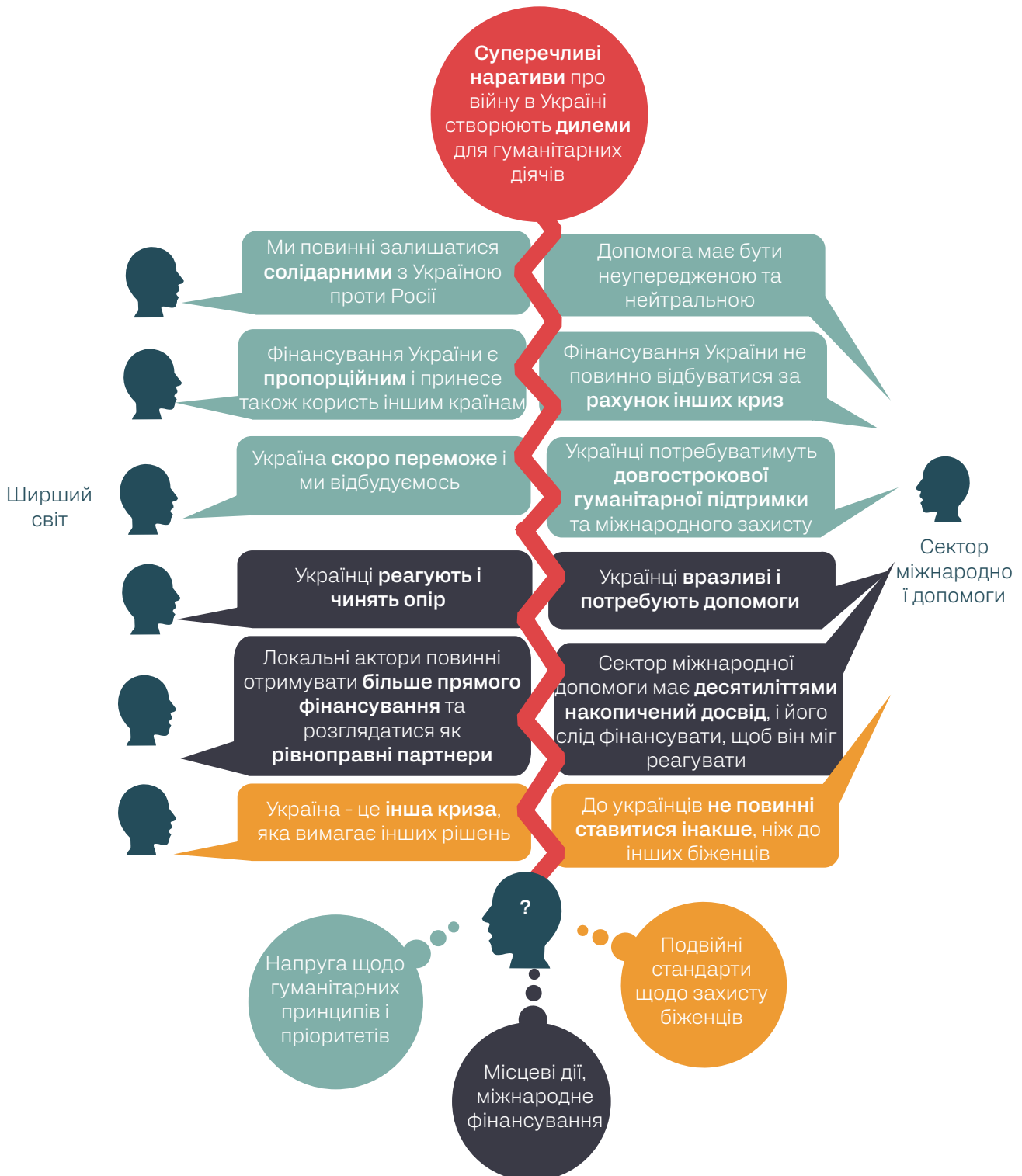
Наративи, що використовувалися для формування мотивації підтримки гуманітарної діяльності в Україні, створили складну динаміку, а іноді й напругу між урядами, місцевим громадянським суспільством і традиційними гуманітарними діячами. Це значною мірою зосереджувалося на напруги навколо чіткого та повсюдного наративу солідарності. «Солідарність» у першу чергу розуміється тут як політична позиція щодо війни в Україні та ширшої геополітичної напруги; а саме, солідарність з Україною перед обличчям неспровокованої російської агресії шляхом поєднання військової, дипломатичної та гуманітарної підтримки.

Російське вторгнення в Україну у 2022 році викликало широкий громадський резонанс і засудження дій Росії на Заході, на відміну від відносно приглушеної реакції на більш вторгнення 2014 року. З перших днів повномасштабного

21 Робочий документ Групи гуманітарної політики

вторгнення Росії український уряд і громадяни вміло використовували канали соціальних мереж, уже знайомі західній аудиторії, щоб ділитися інформацією про напад. Все це, в поєднанні з висвітленням у головних ЗМІ на Заході, створило відчуття жаху щодо дій Росії у західній громадськості та політиків.

Малюнок 1 Протилежні наративи різних організацій у контексті війни в Україні

Для багатьох повномасштабне вторгнення Росії в Україну було відкритою спробою підірвати західні ідеали демократії та свободи, і розглядалося як напад не лише на Україну, а й ширше – на західних союзників. У Варшаві 26 березня 2022 року президент Сполучених Штатів (США) Джо Байден сказав: «Ми зібралися тут, у Королівському замку в цьому місті, що займає священне місце в історії не лише Європи, а й нескінченного пошуку свободи людства». (White House, 2022). За словами Байдена, «кожному поколінню доводилося перемагати смертельних ворогів демократії», а «сьогоднішні бої в Києві, Маріуполі та Харкові – остання битва в довгій боротьбі: Угорщина, 1956; Польща, 1956, потім знову 1981; Чехословаччина, 1968» (там само). У своїй промові Байден порівняв емоційну історію, яка пов'язує східноєвропейські країни та їхню історичну боротьбу проти радянської агресії, із сучасними діями Росії. Таке використання спільної «європейської» історії та майбутнього також поширене в промовах і заявах європейських чиновників. Наприклад, президент Європейської ради Шарль Мішель сказав, що «ЄС буде з вами та вашим народом завтра і стільки, скільки буде потрібно» (European Council of the European Union, 2023).

Важливо, що вияв солідарності щодо конфліктів і гуманітарних криз, зокрема з боку політиків, не унікальний для українського контексту. Однак вирізняє Україну те, наскільки ці заяви були поширеними, а також сильний емоційний тон провідних політичних діячів. Наприклад, коли таліби встановили контроль над Афганістаном у серпні 2021 року, прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон оголосив про виділення майже півмільярда фунтів стерлінгів гуманітарного фінансування для афганського народу та наголосив на необхідності «допомогти народу Афганістану вибрати найкращий варіант майбутнього з усіх можливих» (Джонсон, 2021). Однак ця риторика сильно контрастувала з його тоном у пізнішому випадку з Україною, де він говорив про Росію як про «закривавленого агресора», який проводить імперське завоювання та намагається «перекроїти карту Європи кров'ю» (Johnson, 2022). Вираження солідарності також було набагато відвертішим щодо України, коли Джонсон артикулював: «нашим українським друзям у цей момент агонії я кажу, що ми з вами, і ми на вашому боці [...] І таким чином я приєднуюсь до вас у словах *«Слава Україні»* (там само).

Подібні настрої солідарності відлунювали у Центральній та Східній Європі, хоча вони й сягали корінням у давню історію, виходячи далеко за межі радянської Росії та спираючись на багатовіковий досвід російського імперіалізму. Маркевич і Ольхава пояснюють, як у Польщі та Україні початкові рядки національних гімнів двох країн є майже ідентичними – обидва написані всупереч російському імперіалізму та проголошують, що: «Польща/Україна ще не вмерла» (Markiewicz and Olchawa, 2023). Політичний дискурс у Центральній та Східній Європі після повномасштабного російського вторгнення в Україну значною мірою спирався на такі настрої. Наприклад, у першій промові польський прем'єр-міністр навмисно

23 Робочий документ Групи гуманітарної політики

процитував колишнього президента Леха Качинського, який у своїй промові під час російського вторгнення до Грузії у 2008 році попереджав: «сьогодні Грузія, завтра Україна, післязавтра країни Балтії, а потім, можливо, прийде час для моєї країни, Польщі!» (Президент Республіки Польща, 2022). Ця концепція негайно викликала резонанс серед польської громадськості, переважна більшість якої (85%) у березні 2022 року погоджувалася, що війна в Україні є загрозою для безпеки Польщі, тоді як надзвичайна кількість – 94% поляків підтримали прийняття українських біженців (CBOS, 2023).

Такі наративи солідарності зображують гуманітарну допомогу як продовження політичної та військової підтримки України. Наприклад, президент Байден у своїй промові у Варшаві стверджував, що «цими економічними санкціями західний світ об'єднався, щоб надати народу України неймовірний рівень військової, економічної та гуманітарної допомоги» (White House, 2022). Винятковим є те, що з минулого року уряд США надав понад 2,1 мільярда доларів гуманітарної допомоги народу України, як тим, хто перебуває всередині України, так і тим хто змушений був виїхати до інших країн (US Department of State, 2023).

Президент України Володимир Зеленський використав ту саму риторику, щоб залучити військову та гуманітарну підтримку Заходу. Прикладом цього є його звернення до Мюнхенської конференції з безпеки, у якому він заявив, що «Путін почав війну проти України та проти всього демократичного світу» (Hopkins, 2022). Солідарність з народом України представлена як єдиний логічний спосіб запобігти екзистенційній кризі, з якою стикається Захід, а надання гуманітарної підтримки розглядається як невід'ємна частина цих зусиль. Опитування Rating Group у березні та квітні 2022 року показують, що підтримка з усієї Європи та Заходу була здебільшого добре сприйнята в Україні (Rating Group, 2022a; 2022b): у квітні 2022 року приблизно 60% людей вважали, що отриманої дипломатичної та гуманітарної допомоги було достатньо, хоча лише близько 30% відчували такі ж емоції щодо військової підтримки (Rating Group, 2022b).

З часом наративи солідарності також стали джерелом зобов'язань щодо відновлення України. Європейські та інші уряди на Заході – зокрема, США – поділяють переконання українського уряду в тому, що війна в кінцевому підсумку буде виграна Україною за підтримки її союзників, які продовжать стояти пліч-о-пліч з Україною, оскільки увага перемикається на відновлення країни. Така концепція вперше з'явилася в перші місяці після повномасштабного вторгнення Росії. Наприклад, коли президент Європейської Ради оголосив про свою підтримку України, він також заявив, що «ми будемо поруч із вами, щоб відбудувати сучасну, квітучу Україну, що міцно стоятиме на нашому спільному європейському шляху» (European Council of the European Union, 2022).

Відтоді такі настрої вилилися в конкретні зобов'язання. У червні 2023 року Великобританія та Україна спільно провели Конференцію з питань відновлення України в Лондоні, де країни ЄС і G7 підкреслили свою непохитну відданість Україні в довгостроковій перспективі. Обіцянки щодо сприяння післявоєнному відновленню України склали близько 55 мільярдів євро, у тому числі 50 мільярдів євро, обіцяних ЄС, що є еквівалентним 45% фінансового дефіциту України до 2027 року (KSE Institute, 2023). На додаток до зобов'язань, взятих під час Конференції з питань відновлення України, Великобританія також запропонувала кредитні гарантії Світового банку на 3 мільярди доларів США та виділила 250 мільйонів фунтів стерлінгів для свого підрозділу з фінансування розвитку British International Investment для сприяння економічній допомозі Україні (Merrick, 2023). Великобританія також нещодавно оголосила про участь у Наглядній раді, присвяченій координації заходів з відновлення між Україною та її партнерами, що передбачатиме створення офісу в Лондоні для сприяння процесу координації (Mills et al., 2023).

Крім урядів, політичні наративи солідарності також були підкріплені на рівні громад, зокрема, коли населення по всій Європі та за її межами мобілізувалося для надання допомоги українцям. У Польщі глибоке почуття підтримки було очевидним під час громадського опитування: близько двох третин поляків повідомили, що принаймні одна особа з їхніх домогосподарств допомагала біженцям з України, не чекаючи на компенсацію (Kostrzyński, 2023). Хоча для деяких ця допомога, можливо, не йшла далі бажання допомоги сусідові, для багатьох поляків їхня допомога тісно перепліталася з їхньою ширшою позицією щодо війни, солідарністю з Україною та протистоянням Росії як спільному ворогу (Hargrave et al., 2023). Наприклад, один волонтер у Варшаві проілюстрував це почуття, сказавши: «Ми усі разом; єдине, про що ми запитуємо – що ще ми можемо зробити – які ще санкції ми можемо запровадити проти Росії, яку допомогу ми можемо надіслати» (Tondo and Strzyżyńska, 2022).

3.2 Між солідарністю та нейтралітетом

Ці наративи солідарності різко контрастують із наративами традиційних гуманітарних організацій, які, отримуючи фінансування від багатьох із зазначених вище урядів, часто формулюють мотиви своїх операцій в Україні та сусідніх країнах у помітно менш політичних термінах. Багато міжнародних гуманітарних організацій навмисно намагалися дистанціюватися від геополітичної динаміки, в якій розгортається війна в Україні. Натомість – як і в інших кризах – їхні дії подаються як мотивовані та в кінцевому підсумку керуються гуманітарними принципами гуманності, нейтралітету, незалежності та неупередженості (Ataï, 2023). Наприклад, за словами однієї організації: «уся наша діяльність [в Україні] дотримується гуманітарних принципів і міжнародного

гуманітарного права та відповідає нашому мандату щодо захисту життя та гідності цивільного населення, яке постраждало від конфлікту» (Intersos, 2023). Примітно, однак, що існують деякі відмінності в тому, наскільки різні гуманітарні організації приділяють особливу увагу дотриманню гуманітарних принципів у публічних комунікаціях, причому МТЧХ є найбільш помітним у цьому відношенні.

Нещодавно New Humanitarian опитав кілька гуманітарних організацій і з'ясував, що співробітники міжнародних гуманітарних організацій відчувають, що вони «мають виправдовувати свою нейтральну позицію щодо ситуації в Україні більше, ніж під час інших криз – перед широким загалом і перед своїми партнерами з надання допомоги» (Ataii, 2023). У багатьох відношеннях це відображає різке зіткнення між наративами солідарності, що були настільки повсюдними в політичному дискурсі, висвітленні в ЗМІ та серед спільнот по всій Європі, та основними принципами, що використовують традиційні гуманітарні діячі для виконання своїх операцій і є порівняно менш зрозумілими широкому загалу.

Незважаючи на те, що багато дискусій з цього відбувалися за лаштунками (там само), ця динаміка також вилася в публічну сферу, і зосередилась на суперечках щодо ролі МТЧХ в Україні. Реакція громадськості на фотографії, на яких тодішній голова МТЧХ потискає руку міністру закордонних справ Росії Сергію Лаврову, стала прикладом цієї суперечки. Цей крок викликав широку критику в Україні. Наприклад, коментар у Kyiv Post вимагав такого (Dubenko, 2022):

Маурер має особистого розповісти про причини візиту до Москви [...] крім банальної позиції «нейтралітету» та «неупередженості». Чи вступав він у конфронтацію з Москвою через її маніпуляції концепціями безпечних коридорів та евакуації жертв війни та обміну військовополоненими?

Резонанс, викликаний зустріччю, мав прямі оперативні наслідки для МТЧХ та партнерів Червоного Хреста в Україні. Найбільш примітно, що це стосувалося Українського Червоного Хреста, який багато представників громадськості ототожнювали з МТЧХ, незважаючи на те, що він представляв собою окрему організацію. У результаті суперечок багато українців публічно не рекомендували робити пожертви МТЧХ і Українському Червоному Хресту, стверджуючи, що допомога не надходить до бенефіціарів, і що нібито «нейтральна» позиція МТЧХ мовчазно легітимізує позицію Росії (Hyde, 2022). Повідомляється, що суперечка призвела до погроз на адресу волонтерів Українського Червоного Хреста, як пояснив міський директор організації в місті Києві (там само):

Ми практично не могли працювати тиждень [після зустрічі Маурер-Лавров] [...] [люди] просто почули слова «Червоний хрест» і все – ми всі зрадники, і на наших волонтерів націлювали зброю.

Після інциденту з Лавровим уряд України сам був одним із найсуворіших критиків МТЧХ – поєднуючи виклики відкритому нейтралітету МТЧХ із критикою результатів організації у наданні суттєвої допомоги людям, які її потребують, по всій Україні. Наприклад, президент Зеленський публічно критикував МТЧХ на зустрічі G20, заявивши (Warner, 2022):

Ми не знайшли підтримки в Міжнародному Комітеті Червоного Хреста [...] ми не бачимо, щоб вони повною мірою боролися за доступ до таборів, де перебувають українські в'язні та політв'язні, чи допомагали знайти депортованих українців.

Дмитро Лубінець, уповноважений Верховної Ради України з прав людини, нещодавно заявивши, що «щодня стикається з тим, що Червоний Хрест не хоче виконувати свої функції [...] Одна організація використовує свою історію та своє ім'я, щоб стати на шляху виконання чогось важливого» (Wintour, 2023). Ці зауваження відображають суть критики уряду України, хоча саме МТЧХ рішуче спростовує її: що взаємодія МТЧХ з Росією, виправдана з точки зору гуманітарного нейтралітету, не принесла матеріальних переваг; це випадок, коли нейтралітет сприймається як сприяння, з точки зору зміцнення його спроможності надавати допомогу нужденним людям з обох сторін ворожих дій.

У своїй відповіді МТЧХ сформулював ці звинувачення як частину кампанії з дезінформації, створивши вебсторінку, присвячену боротьбі з дезінформацією про діяльність МТЧХ і пояснюючи використання ним гуманітарних принципів. МТЧХ прагнув поділитися інформацією про результати своєї роботи в Україні. Наприклад, у своїй промові в липні 2023 року Генеральний директор МТЧХ Роберт Мардіні сказав, що «під час збройного конфлікту між Росією та Україною ми відвідали сотні військовополонених з обох сторін (і ми продовжуємо наполягати на доступі до кожного із них)» (ICRC, 2023a). У червні 2023 року МТЧХ повідомив, що з лютого 2022 року він відвідав понад 1500 військовополонених в Україні та Росії, а партнери Червоного Хреста та Червоного Півмісяця передали понад 2500 особистих повідомлень для спілкування між військовополоненими та їхніми родинами (ICRC, 2023b). У МТЧХ також підкреслили, що суперечлива зустріч із Лавровим була частиною діалогу з обома сторонами конфлікту (ICRC, 2023c).

Однак, крім непорозуміння та дезінформації, також ймовірно, що критика МТЧХ резонувала саме тому, що наративи, які використовуються традиційними гуманітарними організаціями, такими як МТЧХ, для оформлення своєї допомоги, суперечать, а іноді і прямо відкидаються в контексті концепції солідарності, яка стала панівною по всій Європі та в Україні. Мардіні пояснив позицію МТЧХ: «Організації з надання допомоги дійсно приймають чиясь сторону: вони приймають сторону жертв». Говорити зі сторонами конфлікту не означає підтримувати їх» (Mardini, 2022). У певному сенсі зауваження Мардіні

відображають інше почуття солідарності, укладене в традиційному гуманітарному принципі гуманності – необхідно відокремитись від політики й стати на бік постраждалих людей, допомагаючи їм. Тим не менше, навіть при такому розумінні існує напруга між наративами традиційного гуманітарного сектору та ширшими наративами про війну, які відображають сильніше почуття солідарності з Україною. Варто зауважити, що у своїй передмові до плану гуманітарного реагування ООН на 2023 рік Деніз Браун, Координаторка ООН з гуманітарних питань в Україні, зберегла певну конструктивну двозначність між різними формами солідарності, завершивши свої зауваження заявою: «Ми й надалі підтримуватимемо народ України» (ОСНА, 2023).

3.3 Між відновленням та гуманітарною підтримкою

Напруга також є явною навколо наративів України та союзних урядів, зосереджених на майбутній перемозі України. Як уже обговорювалося, це мало явний і позитивний вплив з точки зору зобов'язань щодо майбутньої відбудови. Однак це також можна розглядати як ціну різноманітних компромісів щодо гуманітарної підтримки. Сильний акцент на солідарності з Україною висунув на перший план особливо прогресивні рішення, представлені по всій Європі у зв'язку з прибуттям біженців. Однак, водночас, зосередженість на майбутній перемозі України призвела до того, що рішення розроблялись з урахуванням того, що потреба в них обмежена за часом. Наприклад, у відповідь на петицію «надати українцям право продовжити перебування та поселення» у Великій Британії уряд Великої Британії наголосив (UK Government and Parliament, 2023):

Наші схеми забезпечують українців трирічним тимчасовим притулком у Великій Британії, поки Путін не буде переможений і вони зможуть безпечно повернутися додому [...] ми твердо віримо, що Україна знову буде в безпеці. Таким чином, у відповідності до побажань українського уряду, програми для українців не є способом для постійного переселення до Великобританії. Натомість вони дозволяють тимчасовий захист людям, поки вони не зможуть повернутися додому для відбудови України.

Таким чином, наративи навколо війни створили контекст, який обмежує можливості біженців з України отримати довгостроковий статус і підтримку, навіть незважаючи на те, що війна стає все більш затяжною.

З іншого боку оптимістичний наратив уряду України – який поділяють її союзники – про швидку перемогу, негайну відбудову і відновлення людського капіталу шляхом повернення громадян в Україну також, мабуть, залишає обмежений простір для обговорення проблем, з якими це може бути пов'язано з гуманітарної точки зору. Наприклад, з погляду дотримання усталеної практики – згідно до неї

повернення має бути безпечним, добровільним і гідним (UNHCR, 2023с), або має бути забезпечена відповідна підтримка населенню, яке зазнало серйозної травми. Порядок денний Конференції з питань відновлення України демонстрував цю напруженість; сесії, в основному, були зосереджені на залученні інвестицій приватного сектору для відновлення України, тоді як соціальні аспекти відновлення були включені лише в одну сесію, оформлену в термінах «відновлення людського капіталу» (Ukraine Recovery Conference, 2023).

3.4 Виклики для солідарності

На сьогоднішній день небагато провідних політичних чи медіа-діячів у Європі та на Заході заперечували необхідність солідарності з Україною. Однак, як і слід було очікувати, динаміка цієї підтримки з часом дещо сповільнилася, особливо порівняно з першими днями після повномасштабного вторгнення Росії. Важливо буде відстежувати, як змінюються прояви солідарності з перебігом війни, зокрема в контексті майбутніх виборів у Польщі, Великій Британії та інших країнах.

У Великобританії дії на підтримку України знайшли незвичайний ступінь міжпартійного консенсусу (White et al., 2023), у розпал вкрай поляризованого політичного дискурсу. Подібна ситуація спостерігається і в США, де, незважаючи на деяку опозицію Республіканської партії, двопартійна підтримка України залишається сильною та, ймовірно, триватиме й далі в осяжному майбутньому (Zengerle, 2023). Однак така перспектива опиниться під загрозою у разі переобрання колишнього президента Дональда Трампа у 2024 році, який висловив стурбованість щодо наслідків підтримки України для власних військових запасів США (Herszenhorn, 2023).

У Польщі протягом першого року війни гучна критика була здебільшого обмежена ультраправими ЗМІ та політичними партіями, наприклад, Конфедерацією, яка не знайшла підтримки і пом'якшила початкову антиукраїнську риторику, щоб уникнути суспільної реакції (Tilles, 2023). Проте в останні місяці посилювався політичний тиск через заборону на імпорту українського зерна до Польщі та чотирьох інших східних країн-членів ЄС, яку уряд Польщі закликав продовжити після початкової кінцевої дати (Notes from Poland, 2023a). У липневому телевізійному виступі Марчін Пшидач, керівник офісу міжнародної політики президента Польщі Анджея Дуди, спровокував обурення в Києві своїми зауваженнями, в яких наголошував, що «сьогодні найважливішим є захист інтересів польського фермера», а також прокоментував, що (там само):

Україна дійсно отримала велику підтримку від Польщі. Думаю, варто було б почати цінувати ту роль, яку Польща відігравала для України в останні місяці та роки.

МЗС України викликало посла Польщі в Україні після цих висловлювань, що, зі свого боку, загострило суперечку. Після конфлікту заступник міністра закордонних справ Польщі Павел Яблонський чітко висловив думку польського уряду про те, що його підтримка України має певні обмеження: «Польща все ще хоче підтримувати Україну [...] [але] ми підтримуємо Україну настільки, наскільки це в інтересах Польщі» (Notes from Poland, 2023b).

У Польщі також висловлювали занепокоєння щодо антиукраїнських настроїв у соціальних мережах. Згідно з аналізом асоціації Never Again та SentiOne, у перший рік війни в польських соцмережах було опубліковано майже 400 000 антиукраїнських заяв, які отримали понад 500 мільйонів переглядів, із відповідними гештеґами, зокрема #stopukrainizacjiPolski («Зупиніть українізацію Польщі») (Amnesty International, 2023). Така ситуація викликає серйозне занепокоєння, яке, ймовірно, посилюється російською пропагандою та дезінформацією.

Однак, крім відвертої ворожості, у Польщі та інших країнах прийому біженців, найпоширеніший контрнарратив – втома від співчуття. Тобто, хоча потреба в солідарності залишається, громадянське суспільство та громади, швидше за все, досягнуть межі своєї солідарності – і, можливо, у деяких випадках вже це зробили (Jarosz and Kalus, 2023). Це особливо актуально в контексті складних економічних обставин в Європі, спричинених війною в Україні, а також давніх проблем із доступом до суспільних благ (наприклад, житла та охорони здоров'я), які загострилися в країнах, де проживає велика кількість українців (Carta et al., 2022; Nargrave et al., 2023). Дійсно, з перших днів повномасштабного вторгнення Росії полякам було ясно, що, незважаючи на те, що їхня підтримка переважала – вона не була безумовною: Опитування Центру вивчення громадської думки (CBOS) у серпні та листопаді 2022 року показало, що лише меншість поляків виступає за державну підтримку українців, доки триває війна, і набагато більша кількість підтримує допомогу, обмежену за часом (CBOS, 2022a; 2022b). Хоча громадська підтримка прийняття українців у Польщі залишається високою, до квітня 2023 року вона впала більш ніж на 20 відсотків порівняно з попереднім максимумом, а саме до 73%, найнижчого рівня з березня 2022 року (CBOS, 2023).

Нарешті, варто звернути увагу на позицію урядів інших країн світу, включно з Глобальним Півднем, багато з яких – хоча й не приєднувалися явно до Росії – утрималися під час найважливіших голосувань в Організації Об'єднаних Націй і відмовилися брати участь у західних санкціях. (Freedman, 2023). Однак слід зазначити, що деякі з цих позицій, схоже, з часом змінилися після значного впливу війни на ціни на продукти й паливо в інших країнах світу, все більш непоступливої позиції Росії і дипломатичної кампанії президента України Зеленського (там само). Останнім часом уряди країн Африки, а також Китаю, Бразилії та Саудівської Аравії

30 Робочий документ Групи гуманітарної політики

виступили з різними мирними ініціативами, часто сформульованими відповідно до Статуту ООН: з акцентом на повагу національного суверенітету, територіальної цілісності та міжнародного гуманітарного права.

4 «ІНШИЙ» ТИП КРИЗИ

4.1 Відвертий акцент на війні в Україні як кризи іншого типу

З самого початку повномасштабного вторгнення висвітлення з боку головних засобів масової інформації – і в деяких випадках політична риторика – відзначалося наративами, що представляли війну в Україні як «кризу іншого типу», а українських біженців як «інший тип біженців». Ці наративи відіграють певну роль у вирішенні дилем, описаних раніше. Зокрема, вони формують і, зрештою, представляють виправдання для нової в Європі ієрархії захисту біженців із різних груп: концепція війни і пов'язані з нею переміщення біженців розглядаються не просто як криза іншого типу, але і як така криза, що вимагає іншого набору рішень. Наративи, що розглядають війну як кризу іншого типу, також вплинули на високий рівень фінансування та допомоги, наданих Україні, порівняно з іншими кризами.

Там, де в наративах війна в Україні представлялася як «криза іншого типу», це поняття часто ґрунтувалося на розташуванні України всередині Європи і культурної близькості до неї, поряд з акцентом на солідарність, про яку вже йшла мова. Аспект культурної спорідненості був особливо помітним у звітах ЗМІ в перші тижні після повномасштабного вторгнення Росії.⁵ Наприклад, Деніел Ганнан – британський репортер *Telegraph* і консервативний член Палати лордів – написав: «Вони дуже схожі на нас. Тому це так шокує. Війна більше не є чимось таким, що обрушується на збідніле і віддалене населення. Це може трапитися з кожним» (Hannan, 2022).

Намагаючись гуманізувати українців, багато заяв використовували орієнталістські кліше та представляли війну як природне явище в «інших» місцях за межами західного світу (Kamaliāa and Djatmiko, 2022). Чарлі Д'Аґата, старший кореспондент CBS у Києві, сказав під час ефіру (Kesslen, 2022):

При всій моїй повазі, це не таке місце, як Ірак чи Афганістан, де десятиліттями вирував конфлікт. Ви знаєте, це відносно цивілізоване, відносно європейське – я маю обережно підбирати слова – місто, де такого не очікуєш і не сподіваєшся, що це станеться.

5 Культурна близькість або спорідненість, як зазначено в цьому документі, стосується сприйняття того, що люди частіше відчувають співчуття та підтримку до біженців або мігрантів, які мають подібне культурне, етнічне чи географічне походження.

Коментатор Al Jazeera Пітер Доббі використав подібний наратив: «Очевидно, що це не біженці, які прагнуть втекти з районів Близького Сходу, що досі перебувають у стані війни» (цит. у Yououmi, 2022).

Сейлз зазначає, як за допомогою дегуманізуючих порівнянь, які надали медіа-аудиторії певний набір інструментів для розуміння ситуації, «висвітлення в ЗМІ поступово допомогло проштовхнути й сформуванню позитивний наратив про необхідність захисту українських біженців, оскільки вони були схожі на європейців, поводитися як європейці і мали культурні та демократичні цінності, близькі до цінностей європейців (Sales, 2023). Мова, яку використовували телевізійні програми, газети та радіо, особливо в перші дні повномасштабного російського вторгнення, підкреслювала гуманність українців і представляла їх біженцями, які потребують захисту (Rosstalnyj, 2022; Swedmark, 2023; Martikainen and Sakki, 2023). Ці медійні наративи в поєднанні з іншими факторами, включно з уже обговореними наративами, що висуюють на перший план солідарність і політичний егоїзм, щоб сформуванню за словами Сейлза «правильний соціальний і політичний контекст», для забезпечення «найповнішого правового і політичного пакету, який будь-коли використовувався для захисту українських біженців» (Sales, 2023).

У всій Європі політичні діячі відігравали подвійну роль: реагуючи на ці наративи відповідно до політичної ситуації, що склалася в основних засобах масової інформації, а також сприяючи поширенню цих наративів, які, у свою чергу, інформували про те, як європейська громадськість сприймала кризу і які рішення вона вважала за доцільні (там само). Наприклад, як заявив прем'єр-міністр Болгарії Кирил Петков (European Commission, 2022a):

Це [українці] не ті біженці, до яких ми звикли [...] Це наші рідні, родина. Це європейці, розумні, освічені люди, серед них є й програмісти. Ми, як і всі, готові їх зустріти. Це не звичайна хвиля біженців з числа людей з неясним минулим.

У річницю повномасштабного вторгнення Росії президент Байден також спирався на ідею війни, яка є винятком із норми, говорячи про неї як про «надзвичайний рік», вказуючи на «виняткову жорстокість російських військових та найманців», а також неймовірну «відповідь українського народу та світу» (White House, 2023).

4.2 Приховані відмінності та наративи щодо інших груп біженців

Проте, деякі політики в якійсь мірі виступили проти такої концепції. У своїй промові у вересні 2022 року президентка Європейської комісії фон дер Ляен сказала: «Наші дії щодо українських біженців не мають бути винятком». Вони можуть

стати нашим проектом для просування вперед» (European Commission, 2022b). Але, надаючи подальші пояснення, фон дер Ляєн кваліфікувала ці зауваження як такі, що стосуються процедурних елементів: розподілу відповідальності в ЄС і швидкого реагування. Цікаво, що вона продовжувала наголошувати на необхідності «ефективного контролю зовнішніх кордонів [ЄС]» щодо інших груп біженців, неявно приймаючи інше обґрунтування загальних реакцій щодо інших груп, зосереджених головним чином на прикордонному контролі, а не на до солідарності.

Зауваження фон дер Ляєн є ілюстрацією того, як навіть там, де наративи прямо не вказували на війну в Україні як на інший вид кризи – і справді у випадку фон дер Ляєн, де таку концепцію було явно відкинуто – політичні та громадські наративи все ж часто неявно підкріплювали цю картину. Наприклад, це можна побачити там, де переважаючі образи, що використовуються для розповіді про прибуття біженців з України по всій Європі, відрізнялися від тих, які найчастіше підкреслюються по відношенню до інших груп.

Як уже зазначалося, загальні настрої стосовно українців зосереджувалися на почутті солідарності з тими, хто покидає рідну країну. Нещодавнє дослідження, що порівнювало зображення ЗМІ прибуття біженців до Європи з Сирії у 2015 році та з України у 2022 році, відзначило більш позитивну характеристику потенційного економічного внеску українських біженців та обґрунтованість їхніх прохань про захист, а також меншу тенденцію до зображення тих, хто втікає з України, як загрозу (McCann et al., 2023). Наративи про загрози є усталеною рамкою в публічному дискурсі стосовно інших груп біженців та ширшої імміграції, що знайшли значну популярність у громадській думці (Dempster and Hargrave, 2017; Vanulescu-Bogdan, 2022). Розбіжності в наративах перегукуються з різним ставленням у Європі до прийняття українських біженців: до них ставлення було більш позитивним порівняно з іншими групами, наприклад, сирійцями (Dražanová and Geddes, 2022).

Різні наративи та ставлення до українських біженців у Європі у порівнянні з іншими групами, можна пояснити цілим низкою факторів. Вони мають спільну расу та етнічну приналежність, а також відчуття спільного ворога, про яке вже йшлося раніше. Однак можна виділити й ширші чинники, зокрема спільну мову, історію та культуру в основних країнах призначення, географічну близькість, контрольоване прибуття українців до ЄС легальними каналами та демографічні особливості тих, хто тікає з України (Barton Hronešová, 2022; Dražanová, 2022; Hargrave et al., 2023; Vanulescu-Bogdan et al., готується до друку). Що ж щодо останнього пункту, то через військовий призов в Україні жінки та діти становили приблизно 90%

біженців, що грає на ґендерних стереотипах вразливості та потреби в захисті (McCann et al., 2023). Після повномасштабного вторгнення Росії біженців з України назвали дружинами та дітьми українських «героїв-борців» (Hadj Abdou et al., 2022).

Ці тенденції спостерігаються як у Польщі, так і у Великобританії, сформувавшись під впливом унікальної національної, культурної та політичної динаміки. У Польщі українських біженців твердо відрізняли від біженців, які прибули з Близького Сходу та Африки. Їх називали «частиною «нас» – тих, хто бореться за свободу та європейські цінності перед «їхнім» обличчям – Росії та її союзників» (Hargrave et al., 2023). На противагу цьому, починаючи з 2015 року, біженці з Близького Сходу та Африки розглядалися – зокрема правлячою партією «Право і справедливість» і консервативними ЗМІ – як загроза, «інші», що створюють ризик для здоров'я, безпеки та культурних цінностей Польщі, а також як «фальшиві біженці», які прибувають до Європи з економічних причин (тобто щоб отримати кращі соціальні вигоди та можливості для життя) (Goździak and Márton, 2018; Klaus et al., 2018; Szałańska, 2020; Molęda-Zdziech et al., 2021).⁶ Такі образи, ймовірно, будуть помітними на майбутніх виборах у Польщі в жовтні 2023 року. Вони мають відбутися в той день, що й референдум, на якому громадяни мають висловити свою думку щодо прийому «тисяч нелегальних іммігрантів з Близького Сходу та Африки» у рамках механізмів про переселення, «нав'язаних європейською бюрократією» (Gera, 2023).

Публікація у Твіттері Сил територіальної оборони Польщі від 27 лютого 2022 року, всього через кілька днів після повномасштабного російського вторгнення, наочно продемонстрував чіткий контраст між українцями та іншими групами біженців. У цьому твіті опублікували фото двох білих літніх (нібито українських) жінок, які терпляче сидять під час надання допомоги. Поруч було зображення великої, помітно загрозливої, групи чоловіків, які, здавалося, нападають на паркан із колючого дроту на польсько-білоруському кордоні. Це зображення було підписано так: «У чому різниця між біженцем і мігрантом? Це фото замінює тисячу слів» (Babakova et al., 2022).

У Великобританії риторика підтримки біженців з України з боку консервативного уряду також різко контрастувала з урядовими нарративами щодо інших груп.

6 Негативні нарративи з 2015 року в Польщі про біженців з Близького Сходу та Африки збіглися з різким сплеском негативної думки щодо прийому біженців з країн, постраждалих від конфлікту. Дані свідчать про те, що в наступні роки – ще до масового прибуття українців у лютому 2022 року – громадська думка щодо ситуації на польсько-білоруському кордоні могла пом'якшитися в основних аспектах, хоча дані про суспільну думку щодо ситуації на польсько-білоруському кордоні піддавалися впливу упередженості у формулюванні запитань і давали неоднозначні висновки (Hargrave et al., 2023).

Консервативні уряди, що змінювали один одного, використовували дедалі жорсткішу риторику для обґрунтування своїх зусиль щодо зменшення кількості людей, які просять притулку у Великобританії, особливо тих, хто прибуває на «маленьких човнах» (Kumar and Rottensteiner, 2023). Ця динаміка відображена у публікаціях ЗМІ. Дослідження, що вивчає висвітлення недавньої політики уряду Великобританії щодо біженців та надання притулку, показало, що «як праві, так і ліві газети об'єдналися, щоб створити панівний британський нарратив про екстатичне співчуття до українських біженців». (Barber, 2022). У газетах правого спрямування висловлювалося менше співчуття до біженців, які перетинали канал. Це можна було пояснити культурною близькістю (там само).

Різні аналітики наголошували на тому, що жорсткі нарративи щодо тих, хто шукає притулку у Великобританії, відрізняються від загальної британської громадської думки щодо імміграції, яка є позитивною за багатьма показниками (Juan-Torres et al., 2020; Ford and Morris, 2022; Kumar and Rottensteiner, 2023), дотримуючись балансу між цінностями співчуття та контролю, коли йдеться про притулок (Katwala et al., 2023). Говорячи про українців, суспільні настрої загалом віддзеркалювали прихильну риторику уряду та ЗМІ; опитування YouGov наприкінці лютого 2022 року показало, що 76% британців підтримують запровадження програм переселення деяких українських біженців, а 65% погоджуються, що надання певної форми притулку є моральним імперативом (Smith, 2022). Пізніше опитування показало, що підтримка переселення українців до Великобританії була значно вищою, ніж підтримка переселення сирійських, афганських і сомалійських біженців (хоча в цих випадках майже половина британців все ж таки підтримували переселення) (Kirk, 2022).

У Великобританії – і, меншою мірою, у Польщі (див. Hargrave et al., 2023) – біженці з України не обов'язково розглядалися як «біженці іншого типу». Скоріше це частина обмеженої кількості біженців окремої групи, яка отримала від громадськості та політиків визначення такої, що особливо заслуговує на щедру підтримку. Громадська думка Великої Британії була головним рушієм розширення програм для українців, які зрештою були прийняті після критики більш обмеженої початкової реакції уряду. Це повторило попередній досвід 2015 року, коли у відповідь на обурення ЗМІ та громадськості через відсутність дій щодо підтримки масової еміграції громадян, які втікають із Сирії, уряд Великобританії запровадив нову схему переселення для сирійських біженців (Katwala et al., 2023). В інших випадках вибіркова відкритість, очевидно, виникла через настрої в уряді Великобританії. Наприклад, у січні 2021 року після придушення протестів і політичної опозиції в Гонконзі уряд Великої Британії з гордістю відкрив нову програму імміграції для власників британського національного (закордонного) статусу, надавши майже 154 000 віз до кінця 2022 року (Міністерство внутрішніх справ Великобританії, 2023b).

4.3 Контрнарративи: заклики до расизму та висунення на перший план забутих криз

Слід зазначити, що нарративи – явні чи будь-які інші – що зображують війну в Україні як кризу іншого типу, не залишилися беззаперечними, а на перший план були висунуті твердження про те, що неукраїнці, які втікали з України, не отримували допомоги такого ж рівня. По всій Європі певні коментатори, журналісти та НУО засудили повідомлення ЗМІ про війну в Україні як «ганебне», таке яке санкціонує «расову нерівність під виглядом «введення цього в контекст» (White, 2022; Foresti and Nwajiaku-Dahou, 2022). Наприклад, Надя Вайт (2022) написала:

Через білу шкіру українців і їх близькість до заходу, очевидно, деяким політичним оглядачам і мандрівним репортерам важко зрозуміти, як міг статися цей конфлікт. Це виглядає так, ніби кровопролиття та вторгнення можна нав'язати лише країнам, населеним людям з темною шкірою.

Подібним чином, за словами Рашона Рея, незважаючи на те, що українські чиновники заявили, що спочатку дозволять жінкам та дітям сідати в поїзди та виїжджати з країни, рятуючись від російського вторгнення, багато темношкірих людей повідомили, що їм було відмовлено при перетині кордону, віддаючи перевагу білим українцям. Така ситуація показує, що «вони мали на увазі українських і європейських жінок і дітей» (Ray, 2022). У прес-релізі Asylum Access було підкреслено, як різне використання термінів – «загарбники» щодо біженців з Близького Сходу та «сусіди» щодо українських біженців – має наслідки в реальному житті і полегшує розгортання політики, яка дискримінує людей на основі цих уявлень (Asylum Access, 2022). Оскільки відеоролики, у яких темношкірих людей виштовхують з поїздів, а темношкірим водіям українці роблять зауваження і зупиняють їх, стали вірусними в соціальних мережах, з'явився контрнарратив щодо реальних наслідків фреймінгу українських біженців порівняно з неєвропейськими біженцями(там само). На думку багатьох спостерігачів, расизм, який відчувають темношкірі та люди з іншим кольором шкіри на кордонах України, віддзеркалював той самий настрій осліпленої прихильності в частинах міжнародної медіасфери (White, 2022). Такого різного ставлення, включно з наданням гуманітарної допомоги, також зазнали ромські біженці по всій Європі, зокрема в Молдові (Oxfam, 2022), Угорщині (Ellena and Makszimov, 2022) та Польщі (Durjasz et al., 2023).

У контексті нарративів про те, що війна в Україні – унікальна чи безпрецедентна, гуманітарні діячі та аналітики також висловлюють занепокоєння щодо непропорційних рівнів фінансування, спрямованих на допомогу Україні. Наративи гуманітарного сектору, які критикували цю динаміку, зосереджувалися на

потенційному перенаправленні ресурсів від інших забутих криз в Україну. Зі свого боку, така критика непропорційного фінансування, спрямованого на Україну, вплинула на те, як уряди-донори сформували свою допомогу, характеризуючи фінансування для України як «додаткове» і визнаючи занепокоєння щодо можливості спрямування ресурсів на інші поточні кризи, і намагаючись виправдати свої дії. Наприклад, міністр закордонних справ Великобританії Джеймс Клеверлі нещодавно спростував, що допомога, що надається Україні, призведе до викачування коштів з країн з низьким рівнем доходу. Він пояснив, що мир і відновлення в Україні зрештою принесуть користь громадянам і в інших регіонах. Клеверлі стверджував, що люди, які вже є вразливими, зіткнулися з голодом і з несприятливими наслідками зміни клімату, зазнали ще більших труднощів через перебої з експортом зерна та енергоносіїв внаслідок війни в Україні, що призвело до підвищення цін на продукти харчування та паливо (Merrick, 2023).

5 Вразливість та опір

5.1 Наративи вразливості та опору

Гуманітарні потреби в Україні були сформульовані в термінах розбіжних і часто суперечливих наративів, висунутих різними надавачами гуманітарної допомоги. Вони варіювалися від наративів, що зображують українців безпорадними жертвами, до тих, які висувають на перший план їх свободу дій як частину більш широкого духу опору. Ці наративи тісно пов'язані з описаними вище, стосовно біженців з України, які по черзі описувалися то як жертви, то як вкладників у суспільство, що їх приймає. Вони також підживлювали та формували дилеми навколо «локалізації» гуманітарної допомоги, одночасно розпалюючи вищезгадані дебати навколо нейтралітету.

Важливо те, що міжнародні гуманітарні агенції зіграли головну роль у побудові наративу навколо кризи в Україні, особливо при створенні концепції гуманітарних потреб і з точки зору міжнародної аудиторії. Гуманітарні організації часто стверджують, що політики та ЗМІ відіграють провідну роль у формуванні провідних наративів, тоді як самі гуманітарні організації діють незалежно від таких наративів і дотримуються принципового підходу. Однак ці організації також мають значний вплив на створення концепції та увічнення історій, пов'язаних із гуманітарними кризами та допомогою, якщо не більше, ніж політичні та медіа-діячі (Saez and Bryant, 2023a). Враховуючи залежність сектору від добровільних пожертвувань, наративи в основному походять із закликів щодо збору коштів і проектних пропозицій, оскільки гуманітарні організації створюють ці наративи, маючи головною метою збір коштів (там само). Більше того, тісні зв'язки між гуманітарними діячами та міжнародними журналістами – і влада, якою володіють ці гуманітарні діячі як створювачі концепції новин – ще більше сприяють викривленню у формулюванні гуманітарних потреб і вирішенні криз (там само).

Заклики до збору коштів для України використовували звичну схему гуманітарного сектору, зосереджуючись на вразливості людей, які постраждали від війни в Україні, і ролі гуманітарних організацій у полегшенні страждань (зазвичай міжнародних, а не місцевих) як їхніх донорів. На більшості, якщо не на всіх, зображень і плакатів, використаних DEC для свого гуманітарного звернення до України, були зображені діти, а на деяких зображеннях – літні жінки або жінки з дітьми (DEC, 2023d). Подібним чином, перші 15 секунд відеозвернення DEC, що транслюється на головних телеканалах Великобританії – ITV, Channel 4 і Channel 5, демонструє лише маленьких дітей (DECcharity, 2022). Використання дітей як «універсальної ікони людських страждань» є давньою практикою в цьому секторі, і українська дитина, подібна до «дитини Біафри» 1960-х років

чи «дитини Ефіопії» 1980-х років, є корисною для НУО у зміцненні легітимності своїх «надзвичайних» втручань (Manzo, 2008). Кейт Манзо далі стверджує, що «іконографія дитинства виражає інституційні ідеали та ключові гуманітарні цінності людяності, нейтралітету та неупередженості», слугуючи свого роду логотипом бренду, який рекламує їхні «закодовані гуманітарні принципи, віддзеркалюючи їхні організаційні ідеали так само, як і їхні цілі та завдання» (там само).

Вирішальним для цього нарративу є залежність «бенефіціара» від дій донора. Кампанії зі збору коштів зазвичай наголошують на «рятувальних пожертвах, наданих донорами через організації допомоги з благородними намірами бенефіціарам, які заслуговують на допомогу» (Saez and Byrant, 2023a). Отже, такі нарративи «ставлять допомогу та того, хто надає цю допомогу – організації зі збору коштів та їхніх донорів – у центр, зберігаючи уявлення про те, що люди в кризі позбавлені ресурсів, їм бракує волі та вони покладаються на доброзичливість «рятувальників» (там само). У контексті цих нарративів проблема, рішення та агент об'єднані під егідою гуманітарної допомоги. Це призводить до чіткого заклику до дій для потенційних донорів зробити ці зусилля можливими, таким чином полегшивши страждання людей (Saez and Bryant, 2023b).

У випадку України надзвичайно високий рівень інтересу громадськості та ЗМІ до кризи, підкреслений нарративами солідарності, які обговорювалися вище, означав, що завданням заклику до збору коштів було не активізувати залучення громадськості до кризи, а скерувати вже існуючий суспільний інтерес і бажання допомоги українцям до конкретних закликів до збору коштів та організацій. Наприклад, реагуючи на хвилю зусиль у Великобританії зі збору та передачі пожертвувань в Україну та сусідні країни, генеральний директор DEC Салех Саїд пояснив свою позицію (DEC, 2022a):

Хоча бажання збирати одяг та інші речі для людей, які потребують допомоги, є похвальним – завтра їм може знадобитися зовсім не те, що сьогодні. Пожертвування через Комітет з надзвичайних ситуацій – найкращий спосіб, яким люди можуть допомогти.

Також важливим для цієї гуманітарної історії є оповідач, який у багатьох кампаніях зі збору коштів є знаменитістю. Наприклад, саме актор Кіт Гарінгтон виступив із зверненням DEC, що транслювалося на різних британських телеканалах (DECcharity, 2022). Знаменитості є невід'ємною частиною ініціатив зі збору коштів: наприклад, 29 березня 2022 року митці, зокрема Ед Ширан, Каміла Кабелло та Емелі Санде, зібралися разом на двогодинний концерт для України, щоб зібрати гроші для DEC Ukraine (Sky News, 2022). Концерт зібрав понад 13,4 мільйона фунтів стерлінгів, що загалом склало 260 мільйонів фунтів стерлінгів (DEC, 2022b). Крім того, багато знаменитостей використовували свої акаунти в Twitter

та Instagram, щоб підтримати заклики до збору коштів, використовуючи такі гештеґи, як #SolidaritywithUkraine і #StandUpforUkraine (Groth, 2022). За словами Чуліаракі та Століча, відома особа виявляє «солідарність не лише через розповідь про страждання біженців, але й регулярно навчає «нас» співчутливим способом виявлення почуттів і дій» (2017). Однак пропаганда знаменитостей також підсилює традиційну гуманітарну практику «орієнтації відповідальності за передавання ресурсів далі, до фанатів знаменитостей, а також до еліт країн Північної Півкулі та відкритої динаміки влади, яка ілюструє ширші тенденції залучення еліт в ландшафт розвитку, зокрема її низхідний характер» (Budabin et al., 2017).

Як підкреслюють Саез і Брайант (2023a), ці наративи суперечать і навіть підривають політичні зобов'язання, спрямовані на створення гуманітарної системи, яка орієнтована більшим чином на людей і керується місцевими силами. Це пояснюється тим, що, зосереджуючись на ролі міжнародної організації, вони ігнорують спроможність і активність країн, спільнот і окремих осіб щодо управління ризиками (Saez and Bryant, 2023b). В Україні такі наративи також прямо суперечать реальності ситуації на місцях, і ширшим наративам щодо війни. З перших днів повномасштабного російського вторгнення західні ЗМІ зосереджувалися на українському уряді та опорі громадян проти російської агресії, зображуючи громадян, які взяли до рук зброю, як борців за свободу та відзначали використання ними технологій, щоб перехитрити «російських загарбників». (BBC News, 2022; Williams, 2022). Цей дух опору був втілений у зухвалу заяву президента Зеленського у відповідь на пропозицію уряду США допомогти йому в евакуації з Києва: «Бій відбувається тут; мені потрібна зброя, а не таксі» (CNN, 2022). Як уже зазначалося, всупереч образу безпорадного та позбавленого ресурсів «бенефіціара», який використовують міжнародні діячі, більшість гуманітарної допомоги в Україні розподілялася на місцях українськими мережами, тоді як міжнародні агенції повільно нарощували масштаби та намагалися задовольнити оперативні потреби.

За межами України наратив української волі та опору перетинався з панівними наративами солідарності та підживлював їх. У Польщі громади, які приймали українців, діяли з подібною ініціативою та опором, організовуючись через неформальні мережі та громадянське суспільство в перші тижні та місяці, щоб допомогти тим, хто тікає з України, за мінімальної підтримки або взагалі без підтримки з боку уряду (Jarosz and Klaus, 2023). Державна допомога була надана пізніше, але була досить обмеженою (Marczewski, 2022). Недавній аналіз реакції Польщі висуває наратив про перевантажене громадянське суспільство, яке на сьогодні взяло на себе основну частину реагування на біженців без достатньої державної підтримки (Jarosz and Klaus, 2023).

5.2 Наративи та місцева гуманітарна допомога

Конкурентні наративи просочувалися в операційну діяльність гуманітарних організацій в Україні та регіоні загалом, оскільки міжнародні організації почали перетворювати звернення, на які вони зібрали кошти, на оперативну реальність. У листах, надісланих міжнародним донорам від громадянського суспільства в Україні та Польщі (див. розділ 2.1), місцеві організації громадянського суспільства створили власний наратив про гуманітарну допомогу. Зокрема, вони розкритикували пріоритетність міжнародних організацій над місцевими в плані прямого фінансування, що прямо суперечить зобов'язанням реформувати сектор у «якомога більш локальний, наскільки це необхідно, і якомога більш міжнародний».

Критичні наративи місцевого громадянського суспільства зосереджувалися на важких і тривалих процедурах, які місцеві організації були зобов'язані пройти, часто повторюючи їх до 10 разів (Migration Consortium, 2022; National Network of Local Philanthropy Development, 2022). Обидва листи також зосереджені на ідеї, що навчання та розвиток потенціалу слід розглядати як двосторонній процес, причому польські НУО критикують «патерналістські» відтінки терміна «партнери з реалізації» та пояснюють свою точку зору, що «Ви [міжнародні діячі] маєте принести надзвичайні, вкрай необхідні знання, і ми більш ніж готові вчитися у вас. Та у той же час ви маєте бути відкритими, щоб вчитися у нас» (Migration Consortium, 2022). У листах пропонується ідеальне рішення, на їхню думку: наголошується на важливості пропозиції сталого фінансування шляхом інвестування в довгострокові проекти, внутрішню операційну діяльність та організаційне зростання (там само).

Лист від українських НУО також привернув увагу до зіткнення між традиційними наративами та способами роботи міжнародного гуманітарного сектору – зокрема, щодо принципу нейтралітету – та наративами опору, що виникають з боку місцевих діячів. Останні висунули на перший план активність українців, які працюють в межах місцевого гуманітарного реагування; наприклад, при визначенні для себе характеру гуманітарної допомоги і того, які заходи до неї входять. У відкритому листі українські НУО вимагали від міжнародних діячів «дозволити місцевим діячам громадянського суспільства визначити наші пріоритети та те, як ми хочемо діяти в рамках солідарності» (National Network of Local Philanthropy Development, 2022). Для українських національних діячів пріоритети передбачали пряму допомогу військовим зусиллям – чітка червона лінія в традиційному гуманітаризмі, хоча і відповідно до власного визначення гуманітарної допомоги урядом України.

Багато спостерігачів справедливо критикували расистські підґрунтя наративів, які обговорювалися раніше, мовляв, це був інший тип кризи або українські біженці були біженцями іншого типу. Однак у міжнародному гуманітарному секторі

можливість осмислити те, як війна в Україні *насправді* стала унікальною кризою для цього сектору, а також які можливості вона відкрила для випробування нових способів роботи, була втраченою. Наприклад, якою мірою заклики щодо збору коштів для міжнародних агентств додали цінності у контексті надзвичайно високої уваги засобів масової інформації та громадськості до кризи? Чи була втрачена можливість натомість підключити кошти від охочої громадськості з усього Заходу безпосередньо до місцевих організацій, які вже надають допомогу та мають власні збори для фінансування? Або, якщо заклики щодо збору коштів для міжнародних організацій додали цінності, то у якій мірі виникла можливість поекспериментувати з новими способами формування концепції міжнародних закликів щодо збору коштів і можливих операцій? Наприклад, у закликах до фінансування можна було б приділяти більше уваги ролі місцевих діячів, які вже надають підтримку, таким чином, щоб згодом забезпечити їм більшу автономію у наданні допомоги.

Аналогічно, кілька міжнародних організацій з надання допомоги, які часто діють в умовах, коли держава в цілому слабка, служби не функціонують, а місцеві НУО шукають фінансування, опинилися в дестабілізованому становищі в умовах, коли громадянське суспільство України, муніципальна влада та державні установи приєдналися до руху опору російському вторгненню. Ці місцеві діячі та інституції були підтримані урядами та громадами по всій Європі та «об'єднали солідарність, гуманітарну допомогу, громадянські дії та підтримку зусиль у сфері оборони» (Grunewald, 2022). Знову ж таки, було втрачено можливість розглянути додаткову цінність та роль міжнародних діячів у контексті України, де гуманітарна допомога цивільним особам вже є частиною більш широкого руху опору, очолюваного державою; або, в рівній мірі, переглянути додаткову цінність міжнародних організацій у безпосередньому здійсненні операцій в такій державі-членові ЄС, як Польща, яка вже продемонструвала чітке політичне бажання приймати біженців.

Нещодавно президент України Зеленський різко розкритикував повільну міжнародну реакцію на гуманітарну та екологічну катастрофу, спричинену проривом дамби Каховської ГЕС, також демонструючи розчарування через неспроможність міжнародних агентств спростувати заяви Росії про відсутність вини щодо руйнування дамби (Wintour, 2023). Зеленський особливо наголосив на стурбованості щодо відсутності реакції міжнародних гуманітарних організацій в окупованих Росією районах, які постраждали від катастрофи на дамбі (Guardian, 2023):

Нам потрібно, щоб міжнародні організації, як-от Міжнародний Комітет Червоного Хреста, негайно долучилися до рятувальної операції та допомагали людям на окупованій частині Херсонщини. Якщо міжнародної організації немає в зоні лиха, значить, її взагалі немає або вона неієздатна.

Певною мірою ці зауваження суперечать деяким власним обмеженням уряду України щодо гуманітарної допомоги на ТОТ (про які йшлося раніше), які разом із іншими факторами ускладнили доступ до цих територій. Однак їх також можна розглядати як репрезентацію зміни нарративу: визнання унікальної доданої цінності міжнародних організацій у контексті війни – у наданні масштабної допомоги в тих регіонах, куди сам український уряд не може потрапити – хоча це завдання досі залишається здебільшого нереалізованим. Буде важливим простежити, як ця динаміка розвивається з часом, зокрема, чи випереджають ці нарративи будь-який більший дипломатичний поштовх з боку представників держав-донорів в Києві щодо цих питань.

6 ВИСНОВКИ

Гуманітарні дилеми, політики та прийняття рішень, що виникли з початку повномасштабного вторгнення в Україну в лютому 2022 року, розгорталися в контексті численних наративів, що охоплювали все: від самої війни до гуманітарних потреб і дій. У цьому робочому документі досліджено три центральні наративи, які виникли в Україні, Польщі та Великобританії, а також ширше, у Європі та на Заході: наратив солідарності з Україною; наратив про те, що це криза іншого типу; і напругу між тими наративами, що висувують на перший план вразливість України, і зосередженими на опорі. Як зазначалося в цьому документі, ці наративи мали наслідки в реальному світі, нерозривно пов'язані з ключовими дилемами гуманітарного реагування, включаючи локалізацію, гуманітарний нейтралітет та появу ієрархії захисту біженців у Європі.

Дослідження, що продовжують цей робочий документ, глибше розглядатимуть різні типи наративів, що з'явилися в Україні, Польщі та Великобританії, яким чином вони були сформовані за допомогою унікальної динаміки кожного контексту та їхні практичні наслідки. Також дослідження розгляне, як ці наративи розвиваються з плином часу. Наприклад, у контексті Великобританії та Польщі дослідження відстежуватиме будь-яке ослаблення наративів, що висувують на перший план солідарність з Україною, особливо в умовах затягування кризи та наближення виборів в обох країнах. У контексті самої України дослідження розглядатиме розвиток наративів з часом, відповідно до поточної динаміки війни.

Зрештою, розглянеться можливість зміни цих наративів, щоб забезпечити кращі результати для людей, які потребують допомоги, зокрема через міжнародну підтримку гуманітарної діяльності, яка більше орієнтована на людей і здійснюється на місцевому рівні. Незважаючи на те, що цей робочий документ висвітлює потенційні втрачені можливості, він також демонструє важливу можливість для гуманітарних діячів як частини ширшої екосистеми голосів; зокрема, можливість для гуманітаріїв активно формувати ті самі наративи, що впливають на дилеми у їхній роботі і впливають на їхню здатність надавати відповідну та ефективну допомогу.

Список використаних джерел

- ACAPS** (2023) *Ukraine: quarterly humanitarian access update. Тематична доповідь 13 липня 2023 р.* Женева: ACAPS (<https://reliefweb.int/report/ukraine/acaps-thematic-report-ukraine-quarterly-humanitarian-access-update-13-july-2023>).
- Alexander, J. and Rozzelle, J.** (2022) «Is Ukraine’s aid bonanza coming at the expense of other crises?» *The New Humanitarian*, 24 березня (www.thenewhumanitarian.org/analysis/2022/03/24/ukraine-aid-funding-media-other-crises).
- Amnesty International** (2022) «Poland: cruelty not compassion at Poland’s other borders». Публічна заява Amnesty International, 11 квітня (www.amnesty.org/en/documents/eur37/5460/2022/en/).
- Amnesty International** (2023) «Antyukraińska propaganda szerzy się w Internecie. Rząd ma obowiązek na nią reagować» (www.amnesty.org.pl/antyukrainska-propaganda-szerzy-sie-w-internecie-rzad-ma-obowiazek-reagowac/).
- Asylum Access** (2022) ‘How US and European media language used to describe the Ukrainian crisis reflects deeply rooted racism against non-European refugees’. Прес-реліз, 13 травня (<https://asylumaccess.org/media-language-and-racism-against-non-european-refugees/>).
- Ataii, T.** (2023) «Why Ukraine is moving the needle on old debates about humanitarian neutrality». *The New Humanitarian*, 16 травня (www.thenewhumanitarian.org/analysis/2023/05/16/ukraine-debates-humanitarian-neutrality-debates).
- Babakova, O., Fiałkowska, K., Kindler, M. and Zessin-Jurek, L.** (2022) «CMR spotlight: who is a “true” refugee? On the limits of Polish hospitality». Варшава: Center of Migration Research (CMR) (www.migracje.uw.edu.pl/publikacje/who-is-a-true-refugee-on-the-limits-of-polish-hospitality-2/).
- Banulescu-Bogdan, N.** (2022) *From fear to solidarity: the difficulty in shifting public narratives about refugees.* Вашингтон округ Колумбія: Migration Policy Institute (www.migrationpolicy.org/research/shifting-public-narratives-refugees).
- Banulescu-Bogdan, N., Erdoğan, M.M. and Salgado, L.** (готується до друку) *Confronting compassion fatigue: understanding the arc of public support in situations of mass displacement in Turkey, Colombia, and Europe.* Вашингтон, округ Колумбія: MPI.
- Barbelet, V.** (2017) *Humanitarian access and local organisations in Ukraine.* Робочий документ Групи гуманітарної політики. Лондон: ODI (<https://odi.org/en/publications/humanitarian-access-and-local-organisations-in-ukraine/>).

- Barbelet, V.** (2019) *Rethinking capacity and complementarity for a more local humanitarian action*. Звіт Групи гуманітарної політики. Лондон: Інституту закордонного розвитку (<https://odi.org/en/publications/rethinking-capacity-and-complementarity-for-a-more-local-humanitarian-action/>).
- Barber, N.** (2022) «The Rwanda vision»: British newspaper coverage of UK migration policy and the refugee «crisis». Магістерська робота, Кардіфський університет (www.researchgate.net/publication/368470655_The_'Rwanda_Vision'_British_Newspaper_Coverage_of_UK_Migration_Policy_and_the_Refugee_'Crisis').
- Barton Hronešová, J.** (2022) «Why are Ukrainian refugees mobilizing empathy across Eastern Europe?» Блог Центру слов'янських, євразійських та східноєвропейських досліджень, 6 березня (<https://cseees.unc.edu/jessie-barton-hronesova>).
- Bayoumi, M.** (2022) «They are «civilised» and «look like us»: the racist coverage of Ukraine». *Guardian*, 2 березня (www.theguardian.com/commentisfree/2022/mar/02/civilised-european-look-like-us-racist-coverage-ukraine).
- BBC News** (2022) «Ukraine conflict: the women making Molotov cocktails to defend their city». Відео (www.bbc.co.uk/news/av/world-europe-60540341).
- Британський Червоний Хрест** (2023) *Fearing, fleeing, facing the future: how people displaced by the conflict in Ukraine are finding safety in the UK*. Лондон: Британський Червоний Хрест (www.redcross.org.uk/about-us/what-we-do/we-speak-up-for-change/how-people-displaced-by-the-conflict-in-ukraine-are-finding-safety-in-the-uk).
- Bryant, J., Saez, P. and Redd, S.** (2022a) «Managing humanitarian narratives in the Ukraine crisis response: virtual roundtable, 26 May 2022». Короткий огляд круглого столу Групи гуманітарної політики. Лондон: Інституту закордонного розвитку (<https://odi.org/en/publications/managing-humanitarian-narratives-in-the-ukraine-crisis-response-virtual-roundtable-26-may-2022/>).
- Bryant, J., Saez, P. and Redd, S.** (2022b) «Humanitarian action in an evolving Russia–Ukraine conflict: virtual roundtable, 15 September 2022». Короткий огляд круглого столу Групи гуманітарної політики. Лондон: Інституту закордонного розвитку (<https://odi.org/en/publications/humanitarian-action-in-an-evolving-russiaukraine-conflict-virtual-roundtable-15-september-2022/>).
- Budabin, A.C., Rasmussen, L.M. and Richey, L.A.** (2017) «Celebrity-led development organisations: the legitimating function of elite engagement» *Third World Quarterly* (Щоквартальний звіт по третьому світу) 38(9): 1952–1972 (<https://doi.org/10.1080/01436597.2017.1322465>).
- Carta, S., Hahn, H., Heidland, T., et al.** (2022) *2022 Звіт MEDAM: Asylum and migration policies in the EU: building resilience to geopolitical conflict*. Кіль: Кільський інститут світової економіки (<https://cadmus.eui.eu/handle/1814/75230>).

- CBOS – Центр вивчення громадської думки (2022a)** «Polish public opinion 11/2022». Варшава: CBOS (www.cbos.pl/EN/publications/public_opinion.php#:~:text=Opinions%20about%20education-,NOVEMBER%202022,-Opinions%20on%20the).
- CBOS (2022b)** «Polish public opinion 7-8/2022». Варшава: CBOS (www.cbos.pl/EN/publications/public_opinion.php#:~:text=place%20of%20residence-,JULY/AUGUST%202022,-Opinions%20on%20EU).
- CBOS (2023)** «Polish public opinion 4/2023». Варшава: CBOS (www.cbos.pl/EN/publications/public_opinion.php#:~:text=and%20crime%20threat-,APRIL%202023,-Attitude%20towards%20Ukrainian).
- Chouliaraki, L. and Stolic, T. (2017)** «Rethinking media responsibility in the refugee “crisis”: a visual typology of European news» *Медіа, культура та суспільство* 39(8): 1162–1177 (<https://doi.org/10.1177/0163443717726163>).
- Civicus Lens (2023)** «One year into Russia’s war on Ukraine: civil society in the crossfire». Civicus Lens, 24 лютого (<https://lens.civicus.org/one-year-into-russias-war-on-ukraine-civil-society-in-the-crossfire/>).
- CNN (2022)** «Zelensky refuses US offer to evacuate, saying ‘I need ammunition, not a ride». CNN, 26 лютого (<https://edition.cnn.com/2022/02/26/europe/ukraine-zelensky-evacuation-intl/index.html>).
- Czarnota, K., Dąbrowska, A., Fiałkowska, K., et al. (2021)** *Humanitarian crisis at the Polish–Belarusian border*. Варшава: Grupa Granica (https://minorityrights.org/wp-content/uploads/2021/12/gg_-Report-english-sources-incomplete.pdf).
- DECcharity (2022)** *DEC ITN Ukraine Humanitarian Appeal with Kit Harington*. YouTube, 3 березня (www.youtube.com/watch?v=IC6ZiX67hXk).
- DEC – Комітет з надзвичайних ситуацій (2022a)** «£55m raised in one day following an extraordinary outpouring of public support for DEC Ukraine Humanitarian Appeal». Прес-реліз, 4 березня (www.dec.org.uk/press-release/55m-raised-in-one-day-following-extraordinary-outpouring-of-public-support-for-dec).
- DEC (2022b)** «DEC Ukraine Humanitarian Appeal reaches £260 million after stars perform at Concert for Ukraine». Прес-реліз, 30 березня (www.dec.org.uk/press-release/dec-ukraine-humanitarian-appeal-reaches-260-million-after-stars-perform-at-concert).
- DEC (2023a)** «Ukraine humanitarian appeal latest updates». Вебсторінка (www.dec.org.uk/news-feed/5339?newscard=60).
- DEC (2023b)** «Ukraine one year on». Вебсторінка (www.dec.org.uk/ukraine-one-year-on).
- DEC (2023c)** *Ukraine: how your donations are helping*. Лондон: DEC (<https://ukraine.dec.org.uk/executive-summary>).
- DEC (2023d)** «Ukraine humanitarian appeal». Вебсторінка (www.dec.org.uk/appeal/ukraine-humanitarian-appeal).

- DEMAC – Diaspora Emergency Action & Coordination (2022)** *Diaspora organizations and their humanitarian response in Ukraine in 2022*. Копенгаген: DEMAC (<https://reliefweb.int/report/ukraine/diaspora-organizations-and-their-humanitarian-response-ukraine-2022>).
- Dempster, H. and Hargrave, K. (2017)** *Understanding public attitudes towards refugees and migrants* Робочий документ Інституту закордонного розвитку № 512. Лондон: ODI (<https://odi.org/en/publications/understanding-public-attitudes-towards-refugees-and-migrants/>).
- Dražanová, L. (2022)** «Why are Ukrainian refugees highly welcomed across Central and Eastern Europe?». *Wszystko Co Najważniejsze*, 26 березня (<https://wszystkocojnajwazniejsze.pl/lenka-drazanova-why-are-ukrainian-refugees-highly-welcomed-across-central-and-eastern-europe/>).
- Dražanová, L., and Geddes, A. (2022)** «Attitudes towards Ukrainian refugees and governmental responses in 8 European countries». ASILE Project, 6 вересня (www.asileproject.eu/attitudes-towards-ukrainian-refugees-and-governmental-responses-in-8-european-countries/).
- Dubenko, L. (2022)** «How neutral and effective is the Red Cross in Ukraine?» *Kyiv Post*, 25 березня (<https://archive.kyivpost.com/article/opinion/op-ed/how-neutral-and-effective-is-the-red-cross-in-ukraine.html>).
- Durjasz, A., Jarosz, S., Kołaczek, M., та інші. (2023)** «*They are not refugees; they are travellers': situation of Roma refugees from Ukraine in Voivodenship*. Моніторинговий звіт 2022–2023. Варшава: Foundation Towards Dialogue (https://fundacjawstronedialogu.pl/wp-content/uploads/2023/07/Report_They-Are-Not-Refugees_They-Are-Travellers.pdf).
- Duszczuk, M. and Kaczmarczyk, P. 2022)** «The war in Ukraine and migration to Poland: outlook and challenges» *Intereconomics* 57(3): 164–170 (<https://doi.org/10.1007/s10272-022-1053-6>).
- Ellena, S. and Makszimov, V. (2022)** «Faced with discrimination, Ukrainian Roma refugees are going home». *Euractiv*, 14 квітня (www.euractiv.com/section/non-discrimination/news/faced-with-discrimination-ukrainian-roma-refugees-are-going-home/).
- Estonian Refugee Council (2023)** «Multi-purpose cash assistance in Ukraine». Вебсторінка (<https://register.pagulasabi.ee/uk/programa-bagatocilovoyi-groshovoyi-dopomogy>).
- Європейська комісія (2022a)** «Bulgaria takes first steps to welcome those fleeing Ukraine. European Website on Integration». 10 березня (https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/bulgaria-takes-first-steps-welcome-those-fleeing-ukraine_en).
- European Commission (2022b)** «2022 State of the Union Address by President von der Leyen (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_5493).

- ECRE – Європейська рада біженців та емігрантів (2023)** «Joint statement: extend the current temporary protection regime for displacement from Ukraine until 2025». ECRE, 19 травня (<https://ecre.org/joint-statement-extend-the-current-temporary-protection-regime-for-displacement-from-ukraine-until-2025>).
- European Council of the European Union (2022)** «Remarks by President Charles Michel at the press conference of the EU-Ukraine summit in Kyiv». Вебсторінка. Consilium (www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/02/03/remarks-by-president-charles-michel-at-the-press-conference-of-the-eu-ukraine-summit-in-kyiv/).
- European Council of the European Union (2023)** «EU response to Russia’s invasion of Ukraine». Вебсторінка. Consilium (www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/).
- European Union External Action (2017)** «Visa-free travel for Ukrainians comes into force» (www.eeas.europa.eu/node/27990_en).
- Ferguson, E. (2022)** «UK’s response to Ukraine refugee crisis «shameful» and «mean-spirited» critics say as MP hints of new measures». I News, 28 лютого (<https://inews.co.uk/news/politics/uk-ukraine-refugee-crisis-russia-war-response-fresh-help-1488472>).
- Fishbein, E. (2021)** «Choosing sides: five local takes on aid neutrality in Myanmar». The New Humanitarian, 25 серпня (www.thenewhumanitarian.org/feature/2021/8/25/Myanmar-coup-humanitarian-neutrality-local-aid).
- Ford, R. and Morris, M. (2022)** *A new consensus? How public opinion has warmed to immigration*. Лондон: Institute for Public Policy Research (www.ippr.org/publications/a-new-consensus).
- Foresti, M. and Nwajiaku-Dahou, K. (2022)** «Fleeing Ukraine and the inequality of Africa–Europe relations». ODI Insight, 1 березня (<https://odi.org/en/insights/fleeing-ukraine-and-the-inequality-of-africa-europe-relations/>).
- Freedman, L. (2023)** «The Global South, BRICS, and the G20». Comment is Freed, 13 серпня (<https://samf.substack.com/p/the-global-south-brics-and-the-g20>).
- Gera, V. (2023)** «Polish government plans referendum asking if voters want “thousands of illegal immigrants»». ABC News, 13 серпня (<https://abcnews.go.com/International/wireStory/polish-government-plans-referendum-voters-thousands-illegal-immigrants-102232012>).
- Gillard, E. (2022)** «Sanctions must not prevent humanitarian work in Ukraine». Chatham House blog, 30 травня (www.chathamhouse.org/2022/05/sanctions-must-not-prevent-humanitarian-work-ukraine).
- Goździak, E.M. and Márton, P. (2018)** «Where the wild things are: fear of Islam and the antirefugee rhetoric in Hungary and in Poland», *Central and Eastern European Migration, огляд* 7(2): 121–151 (<https://doi.org/10.17467/ceemr.2018.04>).

- Groth, L.** (2022) «Kendall Jenner and more stars rally to Support Ukraine». CelebWell, 25 лютого (<https://celebwell.com/news-kendall-jenner-and-more-stars-rally-to-support-ukraine/>).
- Ground Truth Solutions** (2023a) *Call for communication, collaboration, and cash: perceptions of aid in Ukraine*. Відень: Ground Truth Solutions (www.groundtruthsolutions.org/library/call-for-communication-collaboration-and-cash-perceptions-of-aid-in-ukraine).
- Ground Truth Solutions** (2023b) *Cash is king — if you can get it. Mapping the user journeys of cash recipients in Ukraine*. Відень: Ground Truth Solutions (www.groundtruthsolutions.org/library/hvymkv9qwtrbcx9wg60e6hf2kexfor).
- Grunewald, F.** (2022) *Real time evaluation of the humanitarian response to the crisis resulting from the war in Ukraine: 24 липня – 18 серпня, 2022*. La Fontaine des Marins: Groupe URD (<https://ukraineresponse.alnap.org/help-library/real-time-evaluation-of-the-humanitarian-response-to-the-crisis-resulting-from-the-war>).
- Guardian** (2023) «Kakhovka dam: Zelenskiy visits flood-hit region and criticises international response». 8 червня (www.theguardian.com/world/2023/jun/08/nova-kakhovka-dam-collapse-flood-first-flooding-deaths-reported-ukraine).
- Guensburg, C.** (2022) «Humanitarians cheer generous aid to Ukraine but fear cost to other crises». VoA News, 14 квітня (www.voanews.com/a/humanitarians-cheer-generous-aid-to-ukraine-but-fear-cost-to-other-crises-/6528342.html).
- Hadj Abdou, L., Pettrachin, A. and Crawley, H.** (2022) «Who is a refugee? Understanding Europe's diverse responses to the 2015 and the 2022 refugee arrivals». Блог, 23 березня (www.eurac.edu/en/blogs/mobile-people-and-diverse-societies/who-is-a-refugee-understanding-europe-s-diverse-responses-to-the-2015-and-the-2022).
- Hannan, D.** (2022) «Vladimir Putin's monstrous invasion is an attack on civilization itself». The Telegraph, 26 лютого (www.telegraph.co.uk/news/2022/02/26/vladimir-putins-monstrous-invasion-attack-civilisation/).
- Hargrave, K., Homel, K. and Dražanová, L.** (2023) *Public narratives and attitudes towards refugees and other migrants: Poland country profile*. Лондон: ODI (<https://odi.org/en/publications/public-narratives-and-attitudes-towards-refugees-and-other-migrants-poland-country-profile/>).
- Harrison, L., Kondratenko, D. and Korenkova, K.** (2023) *Options for supporting and strengthening local humanitarian action in Ukraine: a scoping exercise report*. Лондон: DEC (www.dec.org.uk/report/ukraine-scoping-exercise-report).
- Harroff-Tavel** (2010) «Neutrality and impartiality—the importance of these principles for the International Red Cross and Red Crescent Movement and the difficulties involved in applying them». *Міжнародний огляд Червоного Хреста* 273 (29): 536–552 (<https://international-review.icrc.org/articles/neutrality-and-impartiality-importance-these-principles-international-red-cross-and-red>).

- Herszenhorn, M.** (2023) «Where do 2024 candidates stand on Ukraine?» USA Today (<https://eu.usatoday.com/story/news/politics/2023/07/11/2024-presidential-candidates-on-ukraine/70325435007/>).
- Hopkins, V.** (2022) «Zelensky steps into a role few expected: Ukraine's wartime presiden». New York Times, 24 лютого (www.nytimes.com/2022/02/24/world/europe/ukraine-zelensky-speech.html).
- Організація Humanitarian Outcomes** (2022) *Enabling the local response: emerging humanitarian priorities in Ukraine March–May 2022*. Лондон: Організація Humanitarian Outcomes (www.humanitarianoutcomes.org/Ukraine_review_June_2022).
- Hyde, L.** (2022) «Evacuation challenges and bad optics: why Ukrainians are losing faith in the ICRC». The New Humanitarian, 3 травня (www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2022/05/03/the-icrc-and-the-pitfalls-of-neutrality-in-ukraine).
- ICRC – Міжнародний Комітет Червоного Хреста** (2023a) «Director General of ICRC urges principled humanitarian action as a path to peace amidst global conflicts». ICRC, 4 липня (www.icrc.org/en/document/icrc-urges-principled-humanitarian-action-path-peace-amidst-global-conflicts).
- ICRC** (2023b) «Russia–Ukraine international armed conflict: ICRC continues to help people in need». ICRC, 14 червень (www.icrc.org/en/document/russia-ukraine-international-armed-conflict-icrc-continues-to-help-people-in-need).
- ICRC** (2023c) «Russia–Ukraine international armed conflict: your questions answered about ICRC's work». ICRC, 28 березень (www.icrc.org/en/document/false-information-about-icrc-ukraine).
- Intersos** (2023) «Ukraine, a year of intervention based on humanitarian principles». Intersos, 24 лютого (www.intersos.org/en/ukraine-a-year-of-intervention-based-on-humanitarian-principles/).
- IRC – Міжнародний комітет порятунку** (2023) «Poland: Amendments to Ukrainian refugee hosting laws showcase the need for continued humanitarian support». Прес-реліз, 27 січня (www.rescue.org/press-release/poland-amendments-ukrainian-refugee-hosting-laws-showcase-need-continued-humanitarian).
- Jarosz, S. and Klaus, W.** (ред.) (2023) *The Polish school of assistance: reception and integration of refugees from Ukraine in Poland in 2022*. Варшава: Міграційний консорціум; Центр досліджень міграції, Варшавський університет; Центр досліджень міграції Університету Адама Міцкевича (<https://konsorcjum.org.pl/storage/2023/05/The-Polish-School-of-Assistance-Report.pdf>).
- Johnson, B.** (2021) «The Prime Minister's opening statement on Afghanistan: 18 серпня 2021» Gov.uk (www.gov.uk/government/speeches/the-prime-ministers-opening-statement-on-afghanistan-18-august-2021).
- Johnson, B.** (2022) «Prime Minister Boris Johnson's address to the Ukrainian Parliament: 3 May 2022». Gov.uk (www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-boris-johnsons-address-to-the-ukrainian-parliament-3-

may-2022#:~:text=We%20will%20carry%20on%20supplying,dare%20to%20attack%20you%20again.&text=Thank%20you%20all%20very%20much,me%20today%2C%20and%20slava%20Ukraini).

Juan-Torres, M., Dixon, T. and Kimaram, A. (2020) *Britain's choice: common ground and division in 2020s Britain*. Лондон: More in Common (www.britainschoice.uk/segments/).

Kamaliaa, M.F.J. and Djabatmiko, D. (2022) «Mass media's racist reportage about Russian invasion of Ukraine: orientalism study». *Anaphora: Журнал мовних, літературних і культурологічних студій* 5(2): 223–228 (<https://doi.org/10.30996/anaphora.v5i2.7441>).

Katwala, S. (2023) «Ukraine scheme could be asylum policy blueprint». *Eastern Eye*, 8 березня (www.easterneye.biz/ukraine-scheme-could-be-asylum-policy-blueprint/).

Katwala, S., Rutter, J. and Ballinger, S. (2023) *Control and compassion: A new plan for an effective and fair UK asylum system*. Лондон: British Future (www.britishfuture.org/publication/control-and-compassion/).

Kesslen, B. (2022) «CBS News» Charlie D'Agata apologizes for saying Ukraine more «civilized» than Iraq, Afghanistan» *New York Post*, 26 лютого (<https://nypost.com/2022/02/26/cbs-news-charlie-dagata-apologizes-for-saying-ukraine-more-civilized-than-iraq-afghanistan/>).

Kirk, I. (2022) «Are attitudes to Ukrainian refugees unique?» *YouGov*, 12 березня (<https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports/2022/07/12/are-attitudes-ukrainian-refugees-unique>).

Kizilova, K. (2022) «What mobilises the Ukrainian resistance?» Блоги LSE, 3 березня (<https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2022/03/03/what-mobilises-the-ukrainian-resistance/>).

Klaus, W., Lévy, M., Rzeplińska, I. and Scheinost, M. (2018) «Refugees and asylum seekers in Central European countries: reality, politics and the creation of fear in societies' in H. Kury and S. Redo (eds) *Refugees and migrants in law and policy*. Хам, Швейцарія: Springer (https://doi.org/10.1007/978-3-319-72159-0_21).

Kostrzyński, R. (2023) «One year on, volunteers in Poland are still doing all they can for Ukrainian refugees». UNHCR, 22 лютого (www.unhcr.org/news/one-year-volunteers-poland-are-still-doing-all-they-can-ukrainian-refugees).

Kumar, C. and Rottensteiner, C. (2023) «As UK public attitudes toward migration are increasingly positive, it's time for more balanced and evidence-based narratives». ODI Insight, 20 квітня (<https://odi.org/en/insights/as-uk-public-attitudes-toward-migration-are-increasingly-positive-its-time-for-more-balanced-and-evidence-based-narratives/>).

KSE Institute – Інститут Київської школи економіки (2023) «KSE Institute highlights Ukraine's recovery vision and Kakhovka dam explosion damages in the Ukrainian recovery digest special edition». Веб-сторінка (<https://kse.ua/>

about-the-school/news/kse-institute-highlights-ukraine-s-recovery-vision-and-kakhovka-dam-explosion-damages-in-the-ukrainian-recovery-digest-special-edition/).

Levine, S. and Saez, P. (2022) «With all eyes on Ukraine, is humanitarian support to the Horn of Africa crisis missing in action?». ODI Insight, 15 червня (<https://odi.org/en/insights/with-all-eyes-on-ukraine-is-humanitarian-support-to-the-horn-of-africa-crisis-missing-in-action/>).

Manzo, K. (2008) «Imaging humanitarianism: NGO identity and the iconography of childhood». *Antipode* 40(4): 632–657 (<https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.2008.00627.x>).

Marczewski, P. (2022) «Poland’s civil society is caught between Russia and the West» in R. Young (ред.) *Global civil society in a geopolitical age: how civic activism is being reshaped by great power competition*. Вашингтон округ Колумбія: Carnegie Endowment for International Peace, pp. 49–54 (<https://carnegieeuropa.eu/2022/11/30/poland-s-civil-society-is-caught-between-russia-and-west-pub-88484>).

Mardini, R. (2022) «Back to basics: humanitarian principles in contemporary armed conflict» Humanitarian Law & Policy блог, 16 червня (<https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2022/06/16/back-to-basics-humanitarian-principles/>).

Markiewicz, P. and Olchawa, M. (2023) «How Poland and Ukraine could undermine Putin’s imperial dreams». *Foreign Policy*, 21 лютого (<https://foreignpolicy.com/2023/02/21/poland-ukraine-russia-putin-imperial-dreams/>).

Martikainen, J. and Sakki, I. (2023) «Visual humanization of refugees: a visual rhetorical analysis of media discourse on the war in Ukraine». *British Journal of Psychology* (<https://doi.org/10.1111/bjso.12669>).

Masters, J. (2023) «Ukraine: conflict at the crossroads of Europe and Russia». Council on Foreign Relations, 14 лютого (www.cfr.org/background/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia).

McCann, K., Sienkiewicz, M. and Zard, M. (2023) *The role of media narratives in shaping public narratives toward refugees, порівняльний аналіз..* Серія досліджень міграції, № 72. Женева: International Organization for Migration (<https://publications.iom.int/books/mrs-no-72-role-media-narratives-shaping-public-opinion-toward-refugees-comparative-analysis>).

Merrick, R. (2023) «Billions in Ukraine aid not at expense of «world’s hungry», UK insists». *Devex*, 22 червня (www.devex.com/news/billions-in-ukraine-aid-not-at-expense-of-world-s-hungry-uk-insists-105777).

Metcalfe-Hough, V., Fenton, W., Saez, P. and Spencer, A. (2022) *The Grand Bargain in 2021: an independent review*. Звіт Групи гуманітарної політики. Лондон: ODI (www.odi.org/en/publications/the-grand-bargain-in-2021-an-independent-review).

- Migration Consortium (2022)** «Open letter to international donors and organizations that want to help Ukrainian refugees in Poland». 10 жовтня (<https://konsorcjum.org.pl/en/open-letter-to-international-donors-and-organizations-that-want-to-help-ukrainian-refugees-in-poland/>).
- Migration Consortium (2023)** *W Punkcie Wyjścia: Monitoring zbiorowego zakwaterowania uchodźczyń z Ukrainy w 2023 r. w. świetle zmian ustawowych*. Варшава: Migration Consortium (<https://konsorcjum.org.pl/w-punkcie-wyjscia-monitoring-zbiorowego-zakwaterowania-uchodzyczyn-z-ukrainy/>).
- Mills, C., Brien, P. and Butchard, P. (2023)** *Post-conflict reconstruction assistance to Ukraine*. Лондон: Парламент Великобританії (<https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9728/>).
- Міністерство соціальної політики України (2022)** «Ще 50 000 українців можуть отримати грошову допомогу завдяки співпраці Мінсоцполітики з Норвезькою радою у справах біженців» (www.msp.gov.ua/news/22364.html?PrintVersion).
- Міністерство соціальної політики України (2023)** «Як отримати пенсії на окупованій та щойно звільненій території України» (www.msp.gov.ua/content/yak-otrimati-viplati.html?PrintVersion).
- Molęda-Zdziech, M., Wach., D. and Pachoka, M. (2021)** «Immigration and integration policies in Poland: institutional, political and social perspectives» у J. Franzke and J.M. Ruano de la Fuente (ред.) *Local integration of migrants policy: European experiences and challenges*. Лондон: Palgrave Macmillan, pp. 169–199 (https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-50979-8_10).
- Motte-Baumvol, J., Frota Mont’Alverne, T.C. and Guimarães, G.N. (2022)** «Extending social protection for migrants under the European Union’s Temporary Protection Directive: lessons from the war in Ukraine». Oxford University Comparative Law Forum (Форум порівняльного права Оксфордського університету) 2 (<https://ouclf.law.ox.ac.uk/extending-social-protection-for-migrants-under-the-european-unions-temporary-protection-directive-lessons-from-the-war-in-ukraine/>).
- Національна мережа розвитку місцевої благодійності (2022)** «If not now, when?». Відкритий лист (<https://philanthropy.com.ua/en/program/view/akso-ne-zaraz-koli>).
- Neuman, S. and Hurt, A. (2023)** «The ripple effects of Russia’s war in Ukraine continue to change the world». NPR, 22 лютого (www.npr.org/2023/02/22/1157106172/ukraine-russia-war-refugees-food-prices).
- Notes from Poland (2023a)** «Ukraine angered by Polish official’s call to “start appreciating” Poland’s help». 1 серпня (<https://notesfrompoland.com/2023/08/01/ukraine-angered-by-polish-officials-call-to-start-appreciating-polands-help/>).

- Notes from Poland** (2023b) «Ukraine made «mistake» summoning Polish ambassador over row, says Poland’s PM». 2 серпня (<https://notesfrompoland.com/2023/08/02/ukraine-made-mistake-summoning-polish-ambassador-over-row-says-polands-pm/>).
- ОСНА – План гуманітарного реагування Управління ООН з координації гуманітарних питань** (2023): *Україна. Цикл гуманітарної програми 2023*. Женева: ОСНА (Офіс ООН з координації гуманітарних питань) (<https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-humanitarian-response-plan-february-2023-enuk>).
- Oxfam** (2022) «Roma refugees from Ukraine face Europe’s coming winter with added burden of hostility and discrimination». Блог, 26 жовтня (www.oxfam.org/en/blogs/roma-refugees-ukraine-face-europes-coming-winter-added-burden-hostility-and-discrimination).
- Верховна Рада України** (2023) «About humanitarian aid». Вебсторінка (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>).
- Politi, E., Gale, J., Roblain, A., et al.** (2023) «Who is willing to help Ukrainian refugees and why? The role of individual prosocial dispositions and superordinate European identity» *Journal of Community & Applied Social Psychology* 33(4): 940–953 (<https://doi.org/10.1002/casp.2689>).
- Президент Республіки Польща** (2022) «Message from the President of the Republic of Poland». Офіційний сайт Президента Республіки Польща (www.president.pl/news/message-from-the-president-of-the-republic-of-poland,49387).
- Рейтингова група** (2022a) «ОЦІНКА МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ УКРАЇНИ (8-9 БЕРЕЗНЯ 2022)». Вебсторінка (https://ratinggroup.ua/research/ukraine/ocenska_mezhdunarodnoy_podderzhki_ukrainy_8-9_marta_2022.html).
- Рейтингова група** (2022b) «ДЕВ’ЯТЕ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНЕ ОПИТУВАННЯ: ОЦІНКИ МІЖНАРОДНОГО ПАРТНЕРСТВА (26 КВІТНЯ 2022)». Вебсторінка (https://ratinggroup.ua/research/ukraine/devyatyy_obschenacionalnyy_opros_ocenki_mezhdunarodnogo_partnerstva_26_aprelya_2022.html).
- Ray, R.** (2022) «The Russian invasion of Ukraine shows racism has no boundaries». Брукінгс, 3 березня (www.brookings.edu/articles/the-russian-invasion-of-ukraine-shows-racism-has-no-boundaries/).
- Офіс Червоного Хреста ЄС та Товариство Червоного Хреста України** (2023) *Ukraine Response and Red Cross views on the implementation of the TPD*. Брюссель: Представництво Червоного Хреста ЄС (<https://redcross.eu/positions-publications/ukraine-response-and-red-cross-views-on-the-implementation-of-the-tpd>).
- Right to Remain** (2022) «The inadmissibility rules and Rwanda plan explained». Оновлення законодавства, 3 серпня (<https://righttoremain.org.uk/the-inadmissibility-rules-and-rwanda-plan-explained/>).

- Rosstalnyj, N. (2022)** «Deserving and undeserving refugees? An analysis of the EU's response to the «refugee crisis» in 2015 compared to the refugee influx from Ukraine in 2022». Магістерська робота, Центральноевропейський університет (www.etd.ceu.edu/2022/rosstalnyj_nina.pdf).
- Saez, P. and Bryant, J. (2023a)** *Understanding the role of narratives in humanitarian policy change*. Робочий документ Групи гуманітарної політики. Лондон: Інституту закордонного розвитку (<https://odi.org/en/publications/understanding-the-role-of-narratives-in-humanitarian-policy-change/>).
- Saez, P. and Bryant, J. (2023b)** «In Ukraine and elsewhere, the humanitarian system won't change without reshaping narratives». Інституту закордонного розвитку Insight, 6 березня (<https://odi.org/en/insights/in-ukraine-and-elsewhere-the-humanitarian-system-wont-change-without-reshaping-narratives/>).
- Sajjad, T. (2022)** «Generous aid to Ukraine is diverting resources away from other refugee crises around the world». The Conversation, 4 листопада (<https://theconversation.com/generous-aid-to-ukraine-is-diverting-resources-away-from-other-refugee-crises-around-the-world-190961>).
- Sales, M. (2023)** *The refugee crisis' double standards: media framing and the proliferation of positive and negative narratives during the Ukrainian and Syrian crises*. Аналітична записка. Барселона: Euromesco (www.euromesco.net/publication/the-refugee-crisis-double-standards-media-framing-and-the-proliferation-of-positive-and-negative-narratives-during-the-ukrainian-and-syrian-crisis/).
- Sky News (2022)** «Concert for Ukraine: Ed Sheeran, Camila Cabello and Emeli Sandé announced for fundraising show». Sky News, 22 березня (<https://news.sky.com/story/concert-for-ukraine-ed-sheeran-camila-cabello-and-emeli-sande-announced-for-fundraising-show-12571977>).
- Slim, H. 2022)** *Humanitarian resistance: its ethical and operational importance*. Мережевий документ HPN. Лондон: Інституту закордонного розвитку (<https://odihpn.org/publication/humanitarian-resistance-its-ethical-and-operational-importance/>).
- Smith, M. 2022)** «Support for taking in Ukraine refugees rises to 76%». YouGov, 2 березня (<https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports/2022/03/02/support-taking-ukraine-refugees-rises-76>).
- Statista (2023)** «Number of civilian casualties in Ukraine during Russia's invasion verified by OHCHR from February 24, 2022 to June 30, 2023». Вебсторінка (www.statista.com/statistics/1293492/ukraine-war-casualties/#:~:text=Number%20of%20civilian%20casualties%20during%20the%20war%20in%20Ukraine%202022%2D2023&text=The%20Office%20of%20the%20United,reported%20to%20have%20been%20injured).

- Stoddard, A., Timmins, N. and Bondarenko A.** (2023) «Humanitarian response in Ukraine in year two of the crisis: localizing risk, but not resources». LinkedIn, 5 травня (www.linkedin.com/pulse/humanitarian-response-ukraine-year-two-crisis-localizing/?trackingId=SiltPFfHRsek2MWyy1Huhw%3D%3D).
- Swedmark, L.** (2023) «Horrific images in East and West: a qualitative and comparative analysis of the visual representation of Syrian and Ukrainian refugees in three Swedish news outlets». Магістерська робота, Стокгольмський університет (www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1766211&dsid=6061).
- Szalańska, J.** (2020) *Conflicting conceptualisation of Europeanisation: Poland country report*. Упсала: RESPOND (<https://respondmigration.com/wp-blog/conflicting-conceptualisations-of-europeanisation-poland-report>).
- Terry, F.** (2022) «Taking action, not sides: the benefits of humanitarian neutrality in war». ICRC Гуманітарне право та політика, 21 червня (<https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2022/06/21/taking-action-not-sides-humanitarian-neutrality/>).
- Tilles, D.** (2023) «Polish far right eyes role as kingmaker after this year's elections». Notes from Poland, 2 April (<https://notesfrompoland.com/2023/04/02/polish-far-right-eyes-role-as-kingmaker-after-this-years-elections/>).
- Tondo, L. and Strzyżyńska, W.** (2022) «We understand what war means»: Poles rush to aid Ukraine's refugees». The Guardian, 5 березня (www.theguardian.com/global-development/2022/mar/05/poland-rush-to-aid-ukraine-refugees-russia-war).
- Уряд і парламент Великобританії** (2023) «Petition: Give Ukrainians on humanitarian visas rights to extend stay and settle in the UK». Вебсторінка (<https://petition.parliament.uk/petitions/632761>).
- Міністерство внутрішніх справ Великобританії** (2023a) «Ukraine Family Scheme, Ukraine Sponsorship Scheme (Homes for Ukraine) and Ukraine Extension Scheme visa data». Вебсторінка (www.gov.uk/government/publications/ukraine-family-scheme-application-data/ukraine-family-scheme-and-ukraine-sponsorship-scheme-homes-for-ukraine-visa-data--2).
- Міністерство внутрішніх справ Великобританії** (2023b) «How many people do we grant protection to?». Набір даних ([www.gov.uk/government/statistics/immigration-system-statistics-year-ending-december-2022/how-many-people-do-we-grant-protection-to#:~:text=153%2C708%20BN\(O\)%20Hong%20Kong,an%20out%20of%20country%20grant](https://www.gov.uk/government/statistics/immigration-system-statistics-year-ending-december-2022/how-many-people-do-we-grant-protection-to#:~:text=153%2C708%20BN(O)%20Hong%20Kong,an%20out%20of%20country%20grant)).
- Ukraine Recovery Conference** (2023) «All sessions of the Ukraine Recovery Conference (URC 2023)». Вебсторінка ([/www.unc-international.com/ukraine-recovery-conference-unc-2023](https://www.unc-international.com/ukraine-recovery-conference-unc-2023)).
- Служба фінансового моніторингу ООН** (2023a) «Ukraine Flash Appeal 2022». Вебсторінка (<https://fts.unocha.org/appeals/1102/recipient-types>).

- Служба фінансового моніторингу ООН (2023b)** «Afghanistan Humanitarian Response Plan 2022». Вебсторінка (<https://fts.unocha.org/appeals/1100/recipient-types>).
- УННCR – Агентство ООН у справах біженців (2023a)** «Operational data portal: Ukraine refugee situation». База даних (<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>).
- УННCR (2023b)** «Operational data portal: Internally displaced persons in Ukraine». База даних (<https://data.unhcr.org/en/country/ukr>).
- УННCR (2023c)** «UNHCR position on voluntary return to Ukraine». Женева: UNHCR (www.refworld.org/pdfid/649a7c744.pdf).
- Державний департамент США (2023)** «United States announces additional humanitarian assistance for the people of Ukraine». Заява для преси, 16 червня (www.state.gov/united-states-announces-additional-humanitarian-assistance-for-the-people-of-ukraine/).
- von der Leyen, U. (2022)** «Europe stands by those in need of protection». Твіт, 2 березня (<https://twitter.com/vonderleyen/status/1498934846776823811?lang=en>).
- Wait, S. (2023)** «Why has DEC’s Ukraine appeal been so successful?» Civil Society, 8 лютого (www.civilsociety.co.uk/news/sam-wait-why-has-dec-s-ukraine-appeal-been-so-successful.html).
- Warner, D. (2022)** «The silent failure of the International Committee of the Red Cross in Ukraine». CounterPunch, 2 грудня (www.counterpunch.org/2022/12/02/the-silent-failure-of-the-international-committee-of-the-red-cross-in-ukraine/).
- Білий дім (2022)** «Remarks by President Biden on the united efforts of the free world to support the people of Ukraine». 26 березня (www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/03/26/remarks-by-president-biden-on-the-united-efforts-of-the-free-world-to-support-the-people-of-ukraine/).
- Білий дім (2023)** «Remarks by President Biden ahead of the one-year anniversary of Russia’s brutal and unprovoked invasion of Ukraine». 21 лютого (www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/02/21/remarks-by-president-biden-ahead-of-the-one-year-anniversary-of-russias-brutal-and-unprovoked-invasion-of-ukraine/).
- White, N. (2022)** «The racial bias in western media’s Ukraine coverage is shameful». The Independent, 28 лютого (www.independent.co.uk/voices/ukraine-refugees-racial-bias-western-media-b2024864.html).
- White, H., Sasse, T., Clyne, R., et al. (2023)** «Five ways Russia’s invasion of Ukraine has changed UK government». Інститут уряду, 23 лютого (www.instituteforgovernment.org.uk/comment/five-ways-russias-invasion-ukraine-has-changed-uk-government).
- Williams, A. (2022)** «How to protect yourself against cyberattacks». DW, 3 квітня (www.dw.com/en/ukraine-how-to-protect-yourself-against-cyberattacks/a-61012231).

Wintour, P. (2023) «Zelenskiy steps up criticism of International Red Cross over inaction at Kakhovka dam». The Guardian, 9 червня (www.theguardian.com/world/2023/jun/09/zelenskiy-steps-up-criticism-of-international-red-cross-over-inaction-at-kharkhova-dam).

Zengerle, P. (2022) «Analysis: U.S. Republicans aim at Ukraine aid but unlikely to block it». Reuters, 21 жовтня (www.reuters.com/world/us/us-republicans-aim-ukraine-aid-unlikely-block-it-2022-10-21/).

Група гуманітарної політики (HPG) – це одна з провідних у світі груп незалежних дослідників і спеціалістів із комунікацій, які працюють над гуманітарними питаннями. Її робота присвячена вдосконаленню гуманітарної політики та практики шляхом поєднання високоякісного аналізу, діалогу та дебатів.

Група гуманітарної політики

ODI – Інституту
закордонного розвитку
203 Blackfriars Road
London SE1 8NJ
United Kingdom

Tel: +44 (0) 20 7922 0300

Fax: +44 (0) 20 7922
0399

Email: hpgadmin@odi.org

Website: odi.org/hpg
